

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Diplomová práce
Uzavření manželství (aktuální problémy)

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Senta Radvanová, CSc.**

Vypracoval:

Jindřich Habada

Adresa:

Františka Brzáka 810, Libušín

Březen 2006

Za cenné připomínky a pomoc při vyhledávání pramenů pro mou diplomovou práci bych chtěl poděkovat paní Doc. JUDr. Sentě Radvanové, CSc.

Prohlášení o původnosti diplomové práce:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V P r a z e, dne 20. března 2006

Jindřich Habada

Jindřich Habada

Obsah diplomové práce

I. Manželství a sňatek.....	1
1. Pojem manželství a uzavření manželství	
2. Registrované partnerství	
2.1. Vznik registrovaného partnerství podle připravovaného zákona	
2.2. Vliv zákona o registrovaném partnerství na soukromoprávní úpravu	
3. Jiné formy partnerského soužití	
3.1. Fenomén nesezdaných párů	
3.2. Nesezdané soužití v právním řádu České republiky	
3.3. Právní problémy nesezdaných párů v českém právu	
3.4. Svébytná francouzská úprava	
II. Příprava na manželství.....	18
1. Zasnoubení	
2. Zdravotní stav a uzavření manželství	
3. Manželské ohlášky, deliberační lhůta	
III. Formy uzavření manželství.....	23
1. Občanský sňatek	
2. Církevní sňatek	
2.1. Pojem	
2.2. Vznik manželství v církevním právu	
2.3. Překážky manželství v církevním právu	
IV. Předpoklady sňatku a manželství.....	30
1. Způsobilost k manželství	
1.1. Osobní překážky v uzavření manželství (Bigamie, příbuzenství, nezletilost, duševní porucha)	
2. Způsobilost k uzavření manželství	
2.1. Náležitosti sňatečného prohlášení	
2.2. Další prohlášení	
2.3. Sňatek v některých zvláštních situacích	
2.3.1. Přímé ohrožení života snoubence	
2.3.2. Sňatek v zastoupení	
2.3.3. Právní úprava uzavření manželství s cizím prvkem	
V. Právní následky vad sňatku a manželství.....	46

1. Závady sankcionované neexistencí manželství	
2. Závady sankcionované neplatností manželství	
2.1. Závady ve vlastnostech nebo vzájemných vztazích snoubenců	
2.2. Závady ve sňatečném prohlášení	
3. Závady, které sankcionovány nejsou	
VI. Právní následky sňatku.....	49
VII. Závěr.....	53

Seznam použité literatury

I. Manželství a sňatek

Mezi termíny sňatek a uzavření manželství nebývá často v laické veřejnosti rozlišováno. Aby mohlo manželství vůbec existovat musí nejprve vzniknout, to znamená, že musí být nejprve uzavřeno. Problém může být zejména s vnímáním těchto pojmů na západ od našich hranic, kde pojem „marriage“ znamená totéž jako sňatek i jako manželství. V hovorové češtině bychom se pak mohli často setkat s hovorovými výrazy uzavřít sňatek nebo uzavřít manželství¹. Sňatek je jediný právem upravený způsob vzniku manželství. Je to právní důvod vzniku právního poměru manželství. Mezi obvyklými soukromoprávními důvody pro vznik právního vztahu má však specifickou povahu. Celý sňatečný proces má totiž vesměs kogentní povahu a právní předpisy zde připouštějí volbu jen ve velmi omezeném rozsahu (např. ohledně formy manželství). Ještě příměji se zmíněná kogentnost jeví ve světle právních následků sňatku, které jsou jednoznačně stanoveny právními normami a vůlí stran nemohou být měněny.

Zákon o rodině v § 1 odst. 2 vymezuje vzájemný vztah mezi manželstvím a rodinou. Počítá se s tím, že manželství zakládá rodinu. Rodina však může vzniknout i jiným způsobem než uzavřením manželství. Pojem rodiny není v našem právním řádu definován a sama o sobě rodina není subjektem právních vztahů. Jako subjekty právních vztahů vystupují pouze jejich členové. Tradičně rodina plní zejména biologickou, ekonomickou, socializační a emocionální funkci, totéž lze říci i o manželství. Tak především reprodukční funkce je jedním ze základních funkcí manželství. Přivést na svět děti a vychovávat je v úplném manželství dnes není tak tradičně pojímáno, zejména díky vzrůstajícímu počtu dětí žijících v neúplných rodinách a jiných volných soužitích. Přesto se v manželství stále rodí většina dětí. Tak i funkce ekonomická má v manželství velký význam. Na společné statky přispívají oba společně a jejich společné jmění tvoří spoluvlastnictví, které je charakteristické pro manželské vztahy. Tato funkce zpravidla závisí převážně na jednom

¹ Srov.: Radvanová, S., Zuklínová, M. – Kurs občanského práva, Praha 1999, str. 14

z manželů, zejména na muži, žena se zpravidla více podílí na socializační funkci a začleňování rodiny resp. dětí do společnosti. Zanedbatelná není ani funkce manželství jako citového útočiště a stabilizační prvek v životě jednotlivce.

1. Pojem manželství a uzavření manželství

Manželství, jako jeden ze základních institutů rodinného práva je především biologickým, sociálním institutem. Právo tento institut ovlivňuje do malé míry. Právo je spíše mantinelem pro to zda je manželství uzavíráno ve formě státem uznané, efektivně reguluje jeho vznik, trvání nebo zánik. Manželství by se dalo charakterizovat jako pevné, trvalé, harmonické spojení muže a ženy, jehož hlavním cílem je výchova dětí, v níž rodiče hrají rozhodující úlohu.

Jedna legálních definic v zákoně o rodině (přijata zákonem č. 91/1998 Sb.), obsahuje i pojem *manželství*. Manželství je podle ní „trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem“. V ABGB se pod pojmem manželství rozuměly „rodinné poměry zakládající se smlouvou manželskou“. Zákon o právu rodinném již blíže pojem manželství nedefinoval a jen stručně uvedl v § 1 odst. 1, že manželství se uzavírá souhlasným prohlášením muže a ženy před místním národním výborem, že spolu vstupují do manželství. Zde také vznikly kořeny teorie, že manželství je jen souhlasným prohlášením vůle před orgánem státu, které se činí vůči tomuto orgánu, nikoli tedy, že by ho snoubenci činili vůči sobě navzájem. Tuto koncepci pak převzal i zákon o rodině v původním znění, který v § 1 uváděl, že manželství se uzavírá na základě dobrovolného rozhodnutí muže a ženy vytvořit harmonické, pevné a trvalé životní společenství. Novela zákona o rodině (zákon č. 91/1998 Sb.) už vypustila tvrzení o tom, že manželství je harmonické životní společenství, a zdůraznila již pouze trvalost tohoto společenství, vzniklého způsobem stanoveným zákonem.

Manželství tedy zákon chápe jako trvalé společenství dvou osob rozdílného pohlaví. V současné době, a to zejména v zahraničních úpravách, je tendence odlišit právně upravený vztah dvou osob téhož pohlaví, tzv. *registrované partnerství*. Od manželství je třeba také odlišit vztah mezi mužem

a ženou (druhem a družkou), kteří nejsou manželi, avšak žijí spolu a společně uhrazují své potřeby. Zákon o rodině tento faktický vztah neupravuje, některé právní předpisy zejména z oblasti sociálního zabezpečení s ním počítají. Znak trvalosti neznamená časovou neomezenost trvání manželství po celou dobu života (manželství za života manželů může být zrušeno rozvodem), nýbrž skutečnost, že naše právní úprava nezná možnost uzavření manželství na určitý časově daný úsek. Trvalost manželství slouží k naplnění účelu manželství.

Manželství může vzniknout a taktéž zaniknout jen způsobem stanoveným zákonem. Nebudou-li při vzniku manželství splněny zákonné podmínky, soud manželství prohlásí za neplatné, a to buď z úřední povinnosti, nebo v některých případech jen k návrhu jednoho z manželů, případně manželství vůbec nevznikne.

O tom, kdo v České republice vstupuje do manželství z hlediska věku či rodinného stavu podávají zprávy zejména statistické ukazatele.

Snoubenci podle věku a rodinného stavu v roce 2003

Rodinný stav	ž n	Celkem	Věk									
			16-17	18-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-59	60+
Celkem	ž	48 943	5	269	7 380	19 674	9 414	4 250	2 275	1 946	2 739	991
	n	48 943	51	1 453	14 570	19 069	5 729	2 538	1 697	1 610	1 786	440
svobodní	ž	36 016	5	268	7 307	18 537	6 951	1 786	564	281	252	65
svobodné	n	36 371	51	1 452	14 212	16 724	3 025	533	171	90	97	16
rozvedení	ž	12 293	0	1	72	1 126	2 445	2 440	1 676	1 586	2 246	701
rozvedené	n	11 901	0	1	355	2 319	2 663	1 947	1 444	1 394	1 471	307
ovdovělí	ž	634	0	0	1	11	18	24	35	79	241	225
ovdovělé	n	671	0	0	3	26	41	58	82	126	218	117

ž = ženiši, n = nevěsty

zdroj: Statistická ročenka České republiky 2005 (www.czso.cz)

Snoubenci uzavřením manželství projevují zejména vůli, že si svého partnera zvolili dobrovolně a chtějí s ním žít v trvalém svazku. K uzavření manželství přitom snoubence často vedou rozdílné důvody. Tyto důvody jsou hlavními předšňatkovými faktory podmiňujícími uzavření manželství². Jako

² Pokud jde o představy, s kterými lidé vstupují do manželství zevrubný rozbor podává zejm. Haderka, J. – Uzavírání manželství z hlediska právního, Praha 1977, str. 12 a násl.; taktéž Radvanová, S.: O rodině, manželství a dětech. Praha, Panorama, 1978

hlavní důvody jsou uváděny láska, popř. spojení lásky a rozumových důvodů, těhotenství partnerky nebo čistě rozumové důvody. V devadesátých letech zejména s rozvojem antikoncepce výrazně klesl počet uzavíraných sňatků z důvodu těhotenství partnerky, naopak počet sňatků uzavřených z čistě rozumových důvodů stoupl. Uzavření manželství je preferováno z pohledu mladých lidí zejména jako ideální stav k tomu mít děti. V současné době se v České republice rodí děti manželským párům ve zhruba 75 % případů. Zbylých 25% tvoří především svobodné matky a nesezdané páry. Nikoliv ale tato situace pak není charakteristická pro vývoj v západní Evropě, kde manželství jako životní trvalé společenství stále více ustupuje před soužitím páru v nesezdaném svazku. Například ve Švédsku se již více než polovina narozených dětí rodí nesezdaným párům.

Od začátku devadesátých let je v České republice výrazná tendence snižování sňatečnosti. Jako nejčastějšími důvody odkládání prvního sňatku jsou uváděny zejména kariéra, úspěch v zaměstnání, cestování, sociální izolace po narození dítěte apod. Charakteristické je především přetrvávající období odkladu prvního sňatku jež charakterizuje následující tabulka.

Tabulka 2 Vývoj sňatečnosti po roce 1989

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
počet sňatků														
	81262	90953	71973	74060	66033	58440	54956	53896	57804	55027	53523	55321	52374	52732
podíl oboustranné prvních sňatků														
	68,9	71,6	69,2	70,1	69,8	67,7	66,9	65,9	63,8	65,2	65,3	65,5	64,8	64,6
tabulková prvosňatečnost														
muži	89,2	91,1	84,9	85,8	81,8	76,5	73,3	71,4	73,2	70,9	68,9	69,6	66,0	66,2
ženy	95,3	96,2	91,5	91,8	88,0	82,5	80,0	77,1	78,7	75,8	74,3	74,5	72,5	72,4
průměrný sňatkový věk svobodných														
muži	24,6	24,0	24,7	24,8	25,4	26,2	26,7	27,1	27,6	28,1	28,5	28,9	29,2	29,7
ženy	21,8	24,4	22,2	22,5	23,2	23,9	24,6	24,9	25,4	25,8	26,2	26,5	26,9	27,2

Zdroj: Národní zpráva o rodině 2004 (www.mpsv.cz)

V roce 2003 pak bylo uzavřeno nejméně sňatků od první světové války – 48943. Co se týče prvosňatečnosti³, tendence žít v manželství se neustále snižuje. Zatímco před rokem 1989 zůstávalo svobodných 5-10% obyvatel v roce 2002 již bylo v populaci svobodných 34% mužů a 28% žen.

Během předmanželské známosti dochází mezi snoubenci k oboustrannému poznání. To nakonec vyžaduje i zákon o rodině, který v § 2 stanoví, že muž a žena, kteří spolu chtějí uzavřít manželství, mají předem poznat

³ Prvosňatečnost se v tomto případě rozumí stav, kdy muž nebo žena vstoupili či nevstoupili alespoň jednou během svého života do svazku manželského, tedy neberou se v ohled druhá či třetí manželství.

navzájem své charakterové vlastnosti a zdravotní stav. Ze sociologických průzkumů ale také vyplývá, že na úspěšně uzavřené manželství nemají vliv pouze faktory vzájemně poznávací popř. materiálně-existenční. Tyto statistiky ukazují především, že děti rozvedených rodičů se samy rozvádějí častěji, než děti rodičů, kteří se nikdy nerozvedli. Šťastné dětství je tedy jednou ze základních okolností, která vytváří dobré podmínky pro harmonické manželství.

Podle vyhlášky ministerstva práce a sociálních věcí č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení, se poradenská a výchovná péče, uskutečňovaná v manželských a předmanželských poradnách zaměřuje především na výchovu partnerským vztahům a rodinnému životu. Přitom se využívá spolupráce s občanskými sdruženími, církevními, charitativními a jinými organizacemi a zejména služeb zařízení sociální péče tedy manželských a předmanželských poraden. Podle ustanovení § 89 zmíněné vyhlášky mají za úkol tyto poradny utvářet příznivé rodinné, manželské, partnerské a mezilidské vztahy a odstraňovat jejich narušování. Pro tento účel mohou být zřizována speciální detašovaná pracoviště. V § 91 v téže vyhlášce je pak stanovena zásada spolupráce těchto poraden s obcemi, úřady práce, zdravotnickými, školskými zařízeními, soudy a jinými odbornými zařízeními nebo občanskými sdruženími. Tyto poradny se pak zaměřují v praxi především na snoubence, kteří především ze sociálních důvodů potřebují pomoc. Jsou to pak především důvody zdravotní, alkoholismus u některého ze snoubenců nebo fakt, že některý ze snoubenců pochází z narušeného manželství. Pozitivní je i spolupráce se soudy zejména v případě uzavření sňatku nezletilým.

V současné době ačkoli většina právních řádů preferuje manželství, před jinými formami partnerského soužití, v západní Evropě nastupuje trend spíše odmítání manželství jako trvalého svazku. Tu hlavní příčinu bych spatřoval v individualizaci citových a materiálních potřeb člověka. Rodina již často nebývá tím základním cílem života a manželství se nestává prostředkem. Manželství bývá spojováno především se založením rodiny. Založení rodiny již ale dnes pro jednotlivce neznamena tak základní cíl jako v tradičním modelu rodiny. Ideové hodnoty ve svobodné postmoderní společnosti se přesunuly od rodiny k jednotlivci. V rodině má jedinec za úkol především vlastní realizaci sebe sama. Počet manželství uzavřených v uplynulém desetiletí neustále klesá a partnerské soužití bez uzavření sňatku, často i poté co se páru narodí dítě, bývá stále častěji samozřejmostí. Tento jev má několik příčin a ve vyspělejších

státech ho lze pozorovat již od konce sedmdesátých let⁴. Tím hlavním je ale zase opět zmínit silnou potřebu jedince po individualismu a nechuti nést odpovědnost za někoho jiného než za sebe a svoje skutky. Rodinné vztahy se tak stávají čím dál rozbředlejšími. Právní řád v tomto znamená určitý stabilizační prvek. Prvek individualizace má za následek vytvoření nového životního stylu tzv. „single“ domácností⁵, kdy čím dál více lidí, kteří v mládí nezaloží rodinu ve stáří zůstává osamoceno. Dalším z důvodů je určitě míra ekonomické samostatnosti žen, které z velké části již nejsou závislé na mužském protějšku a často samy hledají seberealizaci.

Tendence neuzavírat manželství se projevuje masivně od konce sedmdesátých let 20. století. Sňatečnost klesá, stoupá věk, v němž je uzavíráno první manželství, stoupá rozvodovost a také stoupá počet lidí, kteří do svazku manželského již nevstoupí nikdy. V některých zemích se nesezdané soužití stalo již převažující formou partnerského soužití (Velká Británie, Dánsko – 70%).

2. Registrované partnerství

Od konce osmdesátých let postupně řada evropských právních řádů upravila možnost vzniku právního vztahu osob stejného pohlaví. Úprava je jistou obdobou manželství, i když konkrétní právní normy se vyhýbají nazývat tento vztah manželstvím. V mnoha státech jde právní úprava ještě dále, a to tak, že homosexuální sňatek postavila naroveň sňatku heterosexuálnímu⁶. V mnoha evropských zemích je běžná právní úprava formou zákona o registrovaném partnerství, který homosexuálním dvojicím přiznává jistá práva⁷.

⁴ Srov. : Hoda, J.: Rodina na křižovatce. Právo a rodina, 2002, č. 3; Radvanová, S.: Portrét rodiny (na pozadí právního řádu). Zdravotnictví a právo, 2004, č. 2

⁵ Srov.: Kuchařová, V., Zamykalová, L.: Předpoklady sňatkového a rodinného chování mladé generace. Sociální politika, 2000, č.2

⁶ Nizozemsko od roku 2001, Španělsko v roce 2005 schválilo zákon o soužití homosexuálů, Kanada v roce 2005, Belgie od roku 2003 umožnila adopci dětí homosexuálními páry

⁷ Srov.: Melicharová, D.: Registrované partnerství osob téhož pohlaví. Zdravotnictví a právo, 2004, č. 4; Zuklínová, M.: Otazníky nad jinými (totiž než-manželskými) soužitími z pohledu rodinného práva, Právní rozhledy, 1999, č. 6

Dánsko je vůbec první země, která umožňuje homosexuálům uzavřít registrované partnerství. Svatební obřady v kostele však nejsou povoleny. Zákon vstoupil v platnost v roce 1989. V Norsku bylo registrované partnerství uzákoněno v roce 1993, od roku 2001 si mohou homosexuální partneři brát děti do pěstounské péče. V Německu bylo povoleno v roce 2001 a od roku 2004 mohou adoptovat vlastní dítě jednoho z partnerů. Ve Švédsku zákon platí od června 1994; od února 2003 mohou adoptovat dítě. Od 1. července 2005 mají lesbické páry stejné právo na umělé oplodnění jako bezdětné ženy v heterosexuálních svazcích; 27. října 2005 rozhodl vrcholný orgán švédské luteránské církve Kyrkomötet, že homosexuální páry nyní budou moci absolvovat i církevní "akt požehnání". Umírněnější zákony o registrovaném partnerství (bez adopce dětí) byly přijaty i ve Velké Británii, Švýcarsku nebo ve Finsku. Kladné stanovisko pro uzavírání těchto mimomanželských svazků vyslovil i evropský parlament, který ve svém usnesení z 5. července 2001 doporučuje, aby členské státy EU novelizovaly své právní předpisy, aby uznávaly mimomanželské vztahy osob stejného nebo opačného pohlaví a přizpůsobovaly jim stejná práva. Takové usnesení však není pro členské státy závazné, jde pouze o doporučení, které má spíše proklamativní charakter.

Proti uzákonění těchto zákonů bývají především církve, které spatřují základ rodiny v soužití muže, ženy a dětí a vidí v těchto zákonech zbytečné upřednostňování homosexuálních svazků před svazky manželskými. Proti nim ale stojí liberální zastánci nových postmoderních forem partnerského soužití, kteří naopak vidí v homosexuálních svazcích možnost rozvíjet myšlenku rodiny. V současné době deset ze třinácti českých křesťanských církví sdružených v Ekumenické radě církví se společně obrátilo na hlavu státu a na senátory, aby odmítli přijetí zákona o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví. Normu týkající se svazků homosexuálů zatím v závěru loňského roku schválili poslanci a letos též senát. V současné době po prezidentském vetu zákona, je zákon opět ve sněmovně, kde aby prošel, musí být schválen nadpoloviční většinou všech poslanců.

Účelem nově schválené české právní úpravy má být homosexuální menšině dána možnost založit registrované partnerství zákonem uznanou formou s přesně stanoveným rozsahem práv a povinností, a to odděleně od rodinného práva. Tímto zákonem tak má být naplněn článek 1 a článek 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a naplněna zásada rovnosti práv a osob všech

občanů bez rozdílu jejich postavení a zaručit tak jejich důstojnost. Tento zákon nemá ale být jen cílem k uplatnění základních lidských práv ale též ovlivní sociální vazby, ekonomickou situaci a životní styl homosexuálů. Registrované partnerství ale v žádném případě nemá nahradit manželství jako takové. Instituty jako např. společné jmění v něm nejsou upraveny. Zákon v § 1 definuje registrované partnerství jako trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným zákonem⁸.

2.1 Vznik registrovaného partnerství podle připravovaného zákona

Partnerství vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví činěným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství. Partneři toto prohlášení musí učinit před příslušným matričním úřadem. Místní příslušnost matričního úřadu je dána podle kraje, v němž má trvalý pobyt alespoň jedna z osob vstupující do tohoto partnerství. Prohlášení se činí před matrikářem, na základě otázky, položené osobám vstupujícím do partnerství, zda chtějí spolu vstoupit do partnerství. V budoucnu je pravděpodobné, že na každý kraj bude stačit jediný takto způsobilý matriční úřad. Dříve, než učiní prohlášení, osoby vstupující do partnerství výslovně uvedou, že jim nejsou známy okolnosti vylučující vstup do partnerství. O prohlášení se sepíše protokol, který podepisují osoby vstupující do partnerství, matrikář popř. tlumočnick je-li jeho přítomnost nutná. V ustanovení § 4 pak zákon upravuje některé překážky partnerství, obdobně jako zákon o rodině. Do partnerství nemohou vstoupit osoby navzájem příbuzné v linii přímé a sourozenci dále do partnerství nemůže vstoupit osoba, která nedosáhla věku 18 let, nemá způsobilost k právním úkonům nebo již dříve uzavřela manželství nebo která již dříve vstoupila do partnerství anebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v zahraničí, a její manželství nebo partnerství anebo obdobný svazek trvá. Dostí podstatnou podmínkou je, že alespoň jeden z partnerů musí být občanem České republiky.

⁸ Zdroj: sněmovní tisk www.psp.cz v rubrice dokumenty

Vzájemná úprava majetkových poměrů je upravena tak, že partner je oprávněn druhého partnera v běžných záležitostech zastupovat (přijímat běžná plnění). Jednání jednoho z partnerů při obstarávání běžných záležitostí partnerství zavazuje oba partnery společně a nerozdílně; to platí pro závazky vzniklé v době trvání partnerství, i v případě, že partnerství následně bylo prohlášeno za neplatné nebo zaniklo. Na rozdíl od předchozích zamítnutých návrhů zákona se podařilo schválit vzájemnou vyživovací povinnost partnerů. Neplní-li jeden z partnerů tuto povinnost, určí soud na návrh některého z nich její rozsah.

Úprava zániku partnerství je zjednodušená oproti manželství. Partneri ho mohou ukončit vzájemnou dohodou. Ustanovení § 16 připravovaného zákona upravuje analogickou úpravu rozvodu manželství. Soud může rozhodnout o zrušení partnerství na návrh jednoho z partnerů, prokáže-li žalobce, že partnerský vztah již fakticky netrvá. Partnerství pak samozřejmě zaniká smrtí jednoho z partnerů nebo rozhodnutím soudu o prohlášení jednoho z partnerů za mrtvého.

Partnerství je registrováno v knize registrovaného partnerství, která je zároveň evidencí osob, které na území České republiky vstoupily do partnerství.

2.2 Vliv zákona o registrovaném partnerství na soukromoprávní úpravu

A) § 6 odst. 2 ZOR stanoví, že vstupuje-li snoubenec znovu do manželství je povinen prokázat, že jeho dřívější manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné. Tato povinnost bude novým zákonem vztažena i na osoby, které již dříve žily v registrovaném partnerství.

B) Zákon o registrovaném partnerství stanoví také novou překážku manželství. Nové znění § 11 odst.1 ZOR bude totiž zakazovat vstoupit do manželství tomu, kdo již žije v registrovaném partnerství. Stejná pravidla jako pro následné uznání (konvalidaci) manželství, budou platit i ve vztahu k následnému zrušení registrovanému partnerství.

C) Změna se také bude týkat v rozšíření osob blízkých jak je definuje občanský zákoník ve svém § 116. Partner je zde postaven na roveň manžela. Otázkou ale zůstává nakolik byla tato úprava nutná, pokud se partner většinou počítá za osobu, který pociťuje újmu svého partnera jako svou vlastní.

D) Partner bude mít od nové právní úpravy také možnost dědit po svém partnerovi. Toto je jeden ze základních výdobytků, který je v novém zákoně ustanoven. I zde je partnerovi přiznáno obdobné postavení jako manželovi.

Další důsledky bude mít nový zákon v mnoha dalších právních oblastech (např. v sociálním zabezpečení).

3. Jiné formy partnerského soužití

Historie právní úpravy těchto jiných forem partnerského soužití je poměrně krátká. Pojem „družka života“ se například objevil v některých prvorepublikových právních předpisech (penzijních, daňových). Soužití těchto párů bylo po druhé světové válce právním řádem tolerováno. Po roce 1948 pod vlivem sovětské úpravy se zde uznával jakýsi „družecký poměr“, poměr druha a družky, který byl zapisován i do osobních dokladů občanů. Soužití osob stejného pohlaví u nás bylo přijímáno spíše jako odsouzení hodné ale nikoli právně postihnutelné. Tak jako toto soužití bylo tabuizováno v běžném veřejném životě, stejné tabu platilo i co se týká jeho úpravy v právních předpisech. Na konci druhé poloviny minulého století se změnou životního stylu začaly se měnit i vztahy mezi partnery. Stále více manželů se rozvádělo (míra rozvodovosti stoupala po celou druhou polovinu dvacátého století a v roce 2002 už bezmála platilo, že každé druhé kdy uzavřené manželství se rozvedlo).

Vývoj rozvodovosti na území ČR po roce 1989

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
počty rozvodů	31376	32055	29366	28572	30227	30939	31135	33113	32465	32363	23657	29704	31586	31758
úhrnná rozvodovost	37,2	38,0	34,7	33,9	36,1	37,5	38,4	41,7	41,9	42,9	32,3	41,2	45,0	46,0

Zdroj: Statistická ročenka 2005 (www.czso.cz)

Stále více osob odmítalo manželství, narůstal počet soužití bez manželství, a to soužití veřejných a dlouhodobých, důsledkem bylo pak i zvýšení počtu narozených dětí mimo manželství. Módním se stává způsob života tzv. single a s tím má spojitost i výrazné snížení porodnosti. Tyto trendy, které upozadují tradiční manželství začaly naše zákonodárce nutit i k zamyšlení nad tím poskytnout právní ochranu i jiným než manželským soužitím. Mnohem více markantní situace je ve vyspělejších státech západní Evropy, kde způsob života v tzv. nesezdaném soužití převažuje nad manželským svazkem (Velká Británie, Švédsko). Problémy pak nastávají zejména při výchově dětí, jelikož podle statistik tato soužití trpí daleko menší stabilitou nežli život v manželství. To je ale také potřeba přičíst větší formálnosti rozvodu manželství než rozchodu v partnerství. Právě ochrana nezletilých dětí je jednou ze základních povinností státu a úprava těchto forem soužití je tedy jedním ze základních úkolů legislativy do budoucna. Důvodem proč mladí lidé nevstupují do manželství je možné považovat na jedné straně rozšíření možností seberealizace mladých lidí mimo rodinnou sféru (delší doba studia, profesní zkušenosti, studium jazyků, zahraniční stáže, cestování apod.), na druhé straně se na odkladu založení vlastní rodiny, a tedy i uzavření sňatku, podílí obtížná ekonomická situace, a to především z hlediska možnosti získání samostatného bydlení. Mladí lidé chtějí být nejprve soběstační než založí vlastní rodinu, model bydlení více generací je odmítán a je spíše nouzovým řešením.

3.1. Fenomén nesezdaných párů

Od konce šedesátých let a začátku sedmdesátých let v celé Evropě (v ČR až v devadesátých letech) se místo manželství ustálila nová forma partnerského soužití, tzv. *volného soužití* (konkubinátu). Mladí lidé často tvrdí, že sňatek již ztratil opodstatnění, a že k tomu aby žili v partnerském životě nepotřebují „papír“. Sňatek se tak v myslích mladých lidí stává především jako volitelná, zastaralá možnost, ale již není nutností, chce-li někdo založit rodinu. Podle sociologických průzkumů lze následovně přijmout tyto teze⁹.

⁹ Evelyne Sullerotová – Krize rodiny. Praha, Karolinum, 1998

A) Značná část lidí, kteří spolu žijí spolu nakonec manželství neuzavřou. S tímto odkládáním sňatků na pozdější dobu souvisí i jejich silný pokles.

B) Nejedná se o kopii dřívějších manželství, ale o zcela nový jev. Lidé především hledají jiné uspořádání svého partnerského života mimo jakoukoli instituci. V dané souvislosti lze například hovořit o fenoménu LAT (Living apart together) neboli žít spolu odděleně – především u lidí s vyšším vzděláním a ekonomickým zabezpečením, kdy oba partneři žijí zvlášť, přesto v trvalém vztahu. Tyto různé způsoby mileneckého soužití charakterizuje především odmítání společné ekonomické solidarity, nechut' spříznit obě rodiny a zejména pak zjevná *potřeba volnosti* (autonomie jednotlivce)

C) Volně spolu žijící partneři se rychleji a častěji rozcházejí nežli manželé. V této souvislosti je pak třeba poznamenat, že v moderní západní civilizaci zatímco sklon ženit se slábne, tak sklon se rozcházet sílí.

D) Rozšířením nesezdaných soužití se nesnížila míra rozvodovosti, naopak odolnost manželství se ještě snížila.

3.2. Nesezdané soužití v právním řádu České republiky

Pro definování stále více rozšiřujícího se pojmu nesezdané soužití si musíme vymezit alespoň zhruba pojem *rodiny*. Rodina je považována za tradiční prostředí pro utváření a reprodukci sociálních vztahů, za zprostředkující článek mezi společenskými a individuálními zájmy. Rodina je tedy součástí společnosti a jako taková reaguje na její změny. Otázka vztahu mezi partnery, který je základem rodiny, je tedy otázkou, která má co dočinění se změnami celé společnosti. V tradiční nauce se za rodinu považuje především rodina, *založená manželstvím*. Této formě rodinného soužití pak právní řád poskytuje zvláštní ochranu. Manželství je chápáno jako právní vztah mezi mužem a ženou, který vzniká za splnění zákonných podmínek, předepsanou formou, má zákonem stanovený obsah a zaniká jen na základě zákonem stanovených důvodů.

Od manželství je třeba odlišit faktické soužití muže a ženy. Právní řád České republiky prozatím nereaguje na nárůst počtu osob, žijících v nesezdaném soužití speciální úpravou. Ústava České republiky (zákon č. 1/1993 Sb.) garantuje ochranu rodiny jako takové (čl. 32), aniž se zmiňuje o manželství. V českém rodinném prostředí je ale manželství čím dál méně preferováno a počet žijících v partnerském svazku stoupá. Ačkoli právní řád

České republiky neupravuje komplexně problematiku nesezdaného soužití, okrajově se již právní řád této problematice věnuje (např. právo sociálního zabezpečení – v případě, že nastala negativní sociální událost v rodině je třeba ji chránit bez ohledu na to, jestli vznikla na základě manželství). Nesezdanému soužití se nevěnuje jenom domácí právní řád, reflektuje ho již i mezinárodní úprava. Štrasburská judikatura dovodila, že právo na respektování soukromého a rodinného života, tak jak je ustanoveno v Evropské úmluvě o lidských právech a základních svobodách, je nutné garantovat i rodině nezaložené manželstvím. I svazek muže a ženy, kteří tedy neuzavřeli manželství je třeba považovat za základ rodiny a obdobně jako rodinu jej i chránit (též doporučení výboru ministrů Rady Evropy členským státům platnosti smluv mezi osobami žijícími spolu jako nesezdané dvojice a jejich závětních dispozic z roku 1988).

Jelikož termín *nesezdané soužití* není v našem právním řádu nikde definován velmi významné bývají zejména některé termíny¹⁰:

A) Domácnost podle § 115 ObčZ představují nejméně dvě fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují své potřeby.

B) Osoby blízké podle § 116 ObčZ – za osoby blízké jsou považováni příbuzní v řadě přímé, sourozenci a manžel. Jiné osoby se považují za blízké jen tehdy, jsou-li v poměru rodinném nebo obdobném a jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.

C) Spolužijící osoby podle § 474 odst. 1, § 475 odst. 1, § 706 odst. 1 ObčZ – tento termín je možné považovat ze obecně užívanou „zkratku“ zejména v dědickém a závazkovém právu. Spolužijící osobou je v dědickém právu osoba, která žila se zůstavitelem po dobu nejméně jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a z tohoto důvodu pečovala o společnou domácnost nebo byla odkázána výživou na zůstavitele. Druh a družka tedy po sobě mohou dědit ve druhé nebo třetí dědické skupině. V oblasti závazkového práva je tento termín důležitý v oblasti *přechodu nájmu*. Na tuto osobu může přejít nájem bytu tehdy, jestliže tato osoba prokáže, že pečovala o společnou domácnost zemřelého nájemce nebo na něho byla odkázána výživou, a to pouze tehdy,

¹⁰ Dvořáková-Závodská, J.: Právní problémy nesezdaných párů. Právo a rodina, 2002, č. 6

Zuklínová, M.: Otazníky nad jinými (totiž než-manželskými) soužitími z pohledu rodinného práva, Právní rozhledy, 1999, č. 6

trvalo-li společné soužití alespoň tři roky před smrtí nájemce a nemá-li spolužijící osoba vlastní byt.

Zákon o rodině jako základní pramen rodinného práva se o nesezdaném soužití nezmiňuje, nicméně ho také v žádném ze svých ustanovení nepopírá, ba s ním počítá. Jedná se především o právní úpravu vztahů mezi rodiči a dětmi, která není založena na existenci manželství, ale na existenci rodičovství.

D) Prameny práva veřejného běžně používají pojmy druh a družka. Jedná se zejména o zákon o státní sociální podpoře (č.117/1995 Sb.) pod pojmem rodina rozumí oprávněnou fyzickou osobu a společně s ní posuzované osoby, pokud spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby; zákon o životním minimu (č. 463/1991 Sb.) pod pojem společně posuzované osoby počítá i druha pokud společně s posuzovanou osobou žije alespoň tři měsíce.

Trestní řád mezi osoby s tzv. samostatnými obhajovacími právy uvádí také druha. Druh má také právo za splnění určitých zákonných předpokladů odepřít výpověď (§ 100 trestního řádu).

3.3. Právní problémy nesezdaných párů v českém právu

V současné době přibývá případů, kdy spolu dva lidé žijí ve společné domácnosti bez uzavření sňatku. Nejedná se přitom jenom o mladé lidi, kteří sňatek odkládají, ale i o osoby středního věku, které mají již jedno nebo více manželství za sebou a po zkušenostech s rozvodem nehodlají uzavřít další manželství. Důvodů proč lidé nechtějí vstoupit do svazku manželského je ale daleko více, zejména těch ekonomických¹¹ (např. lidé, kteří nechtějí aby jim zanikl nárok na vdovský nebo vdovecký důchod).

a) Spoluvlastnictví: spoluvlastnictví je nejčastějším právním vztahem, vznikající mezi partnery, kteří spolu žijí ve společné domácnosti aniž by uzavřeli manželství. Pokud se tedy spoluvlastníci nedohodnou jinak platí, že podíly obou na společných právech a povinnostech jsou stejné. Často tak vznikají situace, kde partneři uzavřou dohodu v tom smyslu, že každý z nich koupí do svého osobního vlastnictví určitou věc. Takto vložená investice

¹¹ Srov.: Dvořáková-Závodská, J.: Právní problémy nesezdaných párů. Právo a rodina, 2002, č. 6

vložená do majetku druhého se ze zákona promlčuje ve dvouleté subjektivní lhůtě, která počíná běžet okamžikem uzavření této investice.

b) Nájem bytu: partner, který se přistěhuje ke svému partnerovi do nájemního bytu se stává pouze příslušníkem domácnosti svého partnera a na rozdíl od uzavření manželství zde nevzniká společný nájem bytu. Takovýto partner, pokud nájemce zemře má dědické právo v případě, že pečoval společně o domácnost zemřelého nájemce, nebo na něj byl odkázán výživou, jestliže prokáží, že spolu žili ve společné domácnosti alespoň po dobu tří let před jeho smrtí a nemá vlastní byt. Partner může v rámci nájmu vyřizovat veškeré běžné záležitosti, v ostatních věcech je třeba souhlasu všech.

c) Družstevní byt: podle § 700 odst. 3 ObčZ může společný nájem družstevního bytu vzniknout pouze mezi manžely. Chtějí-li si tedy takto partneri pořídit družstevní byt, musí se dohodnout, kdo z nich bude členem družstva a nájemcem a kdo jen členem jeho domácnosti. Problémem tu tedy je jejich vzájemné finanční vypořádání.

d) Dědění: Pokud se dědí ze zákona tak v druhé skupině vedle manžela a zůstavitelových rodičů dědí také ten, kdo po dobu nejméně jednoho roku před smrtí zůstavitele s ním žil ve společné domácnosti a z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost, nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Partner může závětí odkázat veškerý svůj majetek nebo jeho část druhému partnerovi, avšak zde je třeba vzít v úvahu ustanovení § 479 ObčZ o tzv. neopomenutelných dědicích.

e) Pracovněprávní vztahy: zde se vyskytuje jedna z mála výhod v našem právním řádu pro nesezdané páry a to ta, že ustanovení § 269 zákoníku práce stanoví, že mezi manžely nemůže vzniknout pracovněprávní vztah. V případě partnerů tomu tak ale samozřejmě není a mohou se tedy navzájem zaměstnávat. Zajímavé ustanovení najdeme v nařízení vlády č. 108/1994 Sb., které počítá s tím, že při narození dítěte družce zaměstnance se poskytne stejně jako manželce pracovní volno s náhradou mzdy na nezbytně nutnou dobu k převozu družky do zdravotnického zařízení a zpět. Dále se pracovní volno s náhradou mzdy poskytne na dva dny při úmrtí druhá a na další den k účasti na jeho pohřbu. Jinak zákoník práce nerozlišuje, zda se jedná o osoby žijící v manželství či v partnerském vztahu.

f) Úprava poměrů nezletilých dětí: zákon o rodině nerozlišuje děti manželské a nemanželské. Rozdíl oproti manželství je zde u rodičů. Za otce

dítěte je totiž automaticky považován manžel matky, který je uveden v rodném listě. U osob nesezdaných je třeba, aby tyto osoby před či po narození dítěte učinili *souhlasné prohlášení* před orgánem matriky či u soudu o tom, kdo je otcem očekávaného či již narozeného dítěte.

V souvislosti s klesající sňatečností roste počet dětí narozených mimo manželství, což úzce souvisí s nárůstem počtu nesezdaných soužití.

g) Vyživovací povinnost: na rozdíl od manželů u nesezdaných párů nevzniká vzájemná vyživovací povinnost s výjimkou ustanovení § 95 ZOR (povinnost otce dítěte, za kterého matka není oddána, přispívat přiměřeně na úhradu výživy po dobu dvou let, jakož i na náhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím). Tím ovšem není popřena možnost poskytování tzv. *faktického výživného*, tedy v případě kdy si osoby spolu žijící v domácnosti dobrovolně poskytují určité finanční plnění.

Náš právní řád nemá pro takovýto pár jednotné označení. Občanský zákoník užívá pojmy jako „domácnost“ nebo „osoby blízké“. Zákon o státní sociální podpoře užívá pojmu druh a družka (též zákoník práce), které považuje za společně posuzované osoby, žijí-li s oprávněnou osobou alespoň tři měsíce.

3.4. Svěbytná francouzská úprava

Ve Francii od roku 1999 je nová právní úprava nemanželského soužití dvou jedinců (Lucembursko obdobnou úpravu přijalo v roce 2004). Novelizace Code civil přinesla do tamního právního řádu pojem „pacte civil de solidarité“ čili tzv. občanskou smlouvu (dohodu) o vzájemné solidaritě¹² (smlouva o společenství). Ve Francii vyvolala tato novelizace Code civil velké diskuze, zejména ze strany sociologů, novinářů a laické veřejnosti. Průzkumy z doby těsně před přijetím této novelizace byly dokonce proti této úpravě, považovaly jí spíše za jakési manželství „druhé kategorie“¹³. Jako takový je PACS především výsledkem mnohaletého snažení gay a lesbických organizací o právní zakotvení jejich svazku. V závěrečné koncepci se ale prosadil universalistický koncept který do právní úpravy zahrnul i heterosexuální páry. PACS je inspirován

¹² Původně byl PACS (pacte civil de solidarite) určen pouze homosexuálním párům. Přijetí zákona předcházelo dlouhý legislativní proces, jež započal již na začátku devadesátých let.

¹³ Podrobný výklad legislativního procesu, který předcházelo přijetí PACS a podrobný právní rozbor této problematiky podává David Elischer - Alternativní formy soužití páru: komparace francouzské a české právní úpravy s důrazem na pacte civil de solidarité – PACS. 2002.

úpravou manželských poměrů a ve své podstatě jde o hybridní typ majetkové smlouvy, která je určena k uspořádání života v páru.

Toto partnerství se uzavírá smlouvou mezi dvěma zletilými osobami rozdílného nebo stejného pohlaví. Partneri pak před soudním úředníkem soudu první instance učiní písemné prohlášení a smlouva se zapíše do matriky. Pro vznik a účinky smlouvy je rozhodný den zápisu. Tato smlouva má řadu právních účinků, zejména v oblasti majetkoprávní a vzájemné pomoci. Tuto smlouvu, aby vyhověla požadavku neformálnosti lze zrušit hned několika způsoby.

a) V první řadě lze zrušit dohodou a společně o tom učinit písemné prohlášení před úředníkem (partnerství zde zaniká až zápisem do matriky)

b) Partnerství lze zrušit i jednostranným prohlášením, které vyžaduje, aby bylo partnerovi písemně oznámeno a kopie oznámení zaslána příslušnému soudu. Partnerství zde zanikne po třech měsících od oznámení.

c) Partnerství také zaniká uzavřením manželství, ať ho uzavře kterýkoli z partnerů s kýmkoliv. Homosexuálům uzavírat manželství není povoleno.

d) Partnerství pak také zaniká smrtí jednoho z partnerů.

Touto zajímavou konstrukcí francouzské právo dává najevo nadřazenost manželství nad tímto partnerstvím. Je jakýmsi vyšším stupněm v případě soužití dvou lidí. Francouzská novela též obsahuje zajímavou definici *konkubinátu* jako faktického svazku dvou homosexuálních nebo heterosexuálních osob, žijících jako pár. Jde tedy o faktický svazek, kde společné soužití je stálé a trvalé. Francouzská úprava tak tomuto pojmu dává nový rozměr. Ve starších právních úpravách ještě v devatenáctém století je na konkubinát pohlíženo spíše jako na „souložnictví“ tedy jako na nemravný způsob života. Heterosexuální dvojice ve Francii tak často prochází malým vývojem ve směru konkubinát → smlouva o solidaritě → manželství. V rámci tohoto vývoje se pak mění jak jejich osobní status tak jejich majetkové poměry. Konkubinát je v tomto případě jakýmsi prvním stupněm v partnerském životě a rozumí se jím faktický svazek, jehož základním znakem je stabilita a skládá se z dvou osob různého nebo i stejného pohlaví žijící v páru.

II. Příprava na manželství

1. Zasnoubení

Ustanovení § 2 ZOR v sobě obsahuje další legální definici, a to pojmu *snoubenci*. Jsou jimi muž a žena, kteří spolu chtějí uzavřít manželství. V uvedeném ustanovení se jim ukládá předem navzájem poznat své charakterové vlastnosti a svůj zdravotní stav, aby mohli založit manželství, které splní svůj účel. Zasnoubení samo o sobě v platné právní úpravě není právním institutem. Naposledy zasnoubení za právní institut považoval obecný zákoník občanský a i ten s ním spojoval jen některé právní následky především ve sféře majetkové¹⁴. Tento zákoník ho definoval jako „zatímní slib uzavřít manželství“. I obecný zákoník občanský ale stanovil, že „ať byl tento slib dán za jakýchkoli podmínek nebo okolností, nemá žádných právních následků, ani sňatek sám uzavřít, ani plnit to, co bylo vymíněné pro případ odstupu“. V současné úpravě je zasnoubení míněno jako faktický společenský vztah. Chápeme-li ale zasnoubení jako dohodu o tom, že muž a žena spolu uzavřou manželství, pak je tato dohoda nezbytným předpokladem k tomu, aby snoubenci vyplnili dotazník k uzavření manželství, obsahující všechny potřebné údaje pro uzavření manželství. Pokud by k uzavření manželství nedošlo, lze uvažovat o případných následcích, ale pouze občanskoprávního charakteru, zejména o možnosti domáhat se zasnubního daru (§ 630 ObčZ) nebo o případné náhradě škody (§ 424 ObčZ). K tomu by bylo nutné splnění obecných zákonných podmínek, která mají svůj základ v uvedených ustanoveních občanského zákoníku, nikoli v samotném odstoupení od zasnoubení.

Německý občanský zákoník definuje pojem *zasnoubení*. Rozumí se jím vážný příslib muže a ženy, že chtějí navzájem uzavřít manželství. Je označeno jako smlouva, jejíž uzavření předpokládá plnou způsobilost k právním úkonům,

¹⁴ Jednalo se především o nárok na věno, svatební smlouvy, náhradu škody v případě neodůvodněného odstoupení od zasnoubení apod.

ale nevyžaduje zvláštní formu. Zasnoubením ani v Německu ale nevzniká právní nárok na uzavření manželství, od této zasnubní smlouvy lze kdykoli odstoupit. V čem ale tkví odlišnost od naší úpravy to je především zvláštní úprava důsledků odstoupení od zasnoubení, které jsou tři.

a) Kdo odstoupí bez vážného důvodu, musí uhradit druhému snoubenci, jeho rodičům nebo jiným osobám, které jednají na místě rodičů škodu, kterou utrpěli v souvislosti s provedením přiměřených příprav na očekávané manželství. Stejně tak ovšem ručí i druhý snoubenec, který z vlastní viny zavdá pádný důvod k odstoupení od zasnoubení

b) Za stejných podmínek může ten bezúhonný ze snoubenců, který druhému snoubenci umožnil společné bydlení, žádat peněžité odškodnění materiální újmy.

c) Bez ohledu na zavinění či příčinu, může kterýkoli ze snoubenců žádat zpět vrácení svého zasnubního daru.

Povinnost poznat navzájem své charakterové vlastnosti uvedená v § 2 ZOR je imperfektní norma mající spíše morální obsah. Tato povinnost snoubenců zdůrazňuje význam manželství jako životního partnerství, a tedy i uvážlivost při výběru partnera. Z tohoto důvodu některé právní úpravy znají deliberační lhůtu. Jde o lhůtu, která musí uplynout mezi podáním žádosti o uzavření manželství a samotným obřadem. V české právní úpravě tato lhůta není upravena.

Totéž jako o charakterových vlastnostech platí i o povinnosti navzájem poznat svůj zdravotní stav¹⁵. Prohlášení o znalosti zdravotního stavu je součástí prohlášení, které činí snoubenci v okamžiku uzavírání manželství. Skutečnost, že snoubenci před uzavřením manželství nepoznali navzájem svůj zdravotní stav případně, že jeden ze snoubenců před druhým zatajil závažnou skutečnost týkající se jeho zdravotního stavu, nemá vliv na platnost manželství. Některé právní úpravy z tohoto důvodu znají povinné lékařské prohlídky před sňatkem (např. Bulharsko). Úvahy nad zavedením těchto lékařských prohlídek narážejí na řadu těžko odstranitelných problémů.

¹⁵ Srov.: Radvanová, S.: Zdravotní stav a uzavření manželství. Zdravotnictví a právo, 1998, č. 1; Haderka, J. – Uzavírání manželství z hlediska právního, Praha 1977, str. 52 a násl.

Prohlášení snoubenců o tom, že jim nejsou známy okolnosti, které by manželství vylučovaly je přikládán v předsňatečném řízení největší význam. Toto prohlášení je třeba předložit i v situacích, kdy ostatní formální náležitosti sňatku vyžadovány nejsou, tedy i v případě přímého ohrožení života snoubence.

2. Zdravotní stav a uzavření manželství

Pro budoucí úspěch vznikajícího manželství má jistě význam i zdravotní stav obou snoubenců. Plyne to zejména z toho, že manželství plní zejména společenskou funkci ve vzájemném společném soužití manželů zahrnující především sexuální soužití a plození potomků a jejich výchovu ve společné domácnosti.

Problém nastává zejména v případech jeden nebo dokonce oba snoubenci trpí poruchou, která vyžaduje zvláštního léčení. V současné době roste zejména počet různých duševních chorob jako neuróz, psychopatií nebo jiných deviací, které bývají druhému snoubenci často v předmanželském životě skryty. I toto by se dalo považovat za jeden z faktorů, proč v dnešní době snoubenci čím dál více otálejí s oddavkami.

Závažné je zejména nebezpečí přenosných pohlavních chorob jako HIV nebo kapavky, které nelze zpočátku okem diagnostikovat. S přibývajícimi možnostmi zpřístupňování prostituce a to zejména prostřednictvím internetu a v mnohých veřejných domech vzrůstá promiskuita zejména na straně mužů, což při vstupu do manželství může znamenat nemalý problém.

Od sedmdesátých let s nástupem emancipace a výskytem antikoncepčních prostředků, už i ženy mají svobodnější volbu v otázce volby svých sexuálních partnerů. Souladné sexuální soužití je jedním ze základních pilířů, na kterých manželství stojí, zejména v prvních letech manželství. Snoubenci většinou mají možnost již před svatbou se vzájemně po této stránce poznat. Nutné je ale uvést, že časté jsou případy kdy jeden ze snoubenců dokáže úspěšně tajit např. svou sexuální orientaci nebo sexuální deviaci (ať už se jedná o sadomasochismus, pedofilii, transsexualismus či jiné psychické úchytky).

Jedním z největších zdravotních faktorů nutně zjistitelných před uzavření manželství je schopnost plození potomstva. Je třeba podotknout, že

tento faktor je snoubenci možná příliš podceňován. Základní účelem manželství je totiž jeho reprodukční funkce. Pokud jde o mužskou potenci tak tu lze zjistit spolehlivě předem vyšetřením čerstvě získaného vzorku spermatu. Co se týče žen a jejich plodnosti tak tu lze do jisté míry předem odhadnout, ale mnohé z nich jsou patrné často až v době samotného těhotenství. V poslední době, s nástupem života obyvatel ve městech kde jsou zjistitelné vysoké hodnoty smogu, kdy život jednotlivce se stává čím dál uspěchanějším a s tím související životní stres, ke kterým se přidává zajisté spousta jiných faktorů, stále vzrůstá počet párů, které nemohou počít dítě biologicky. V současné době se počet párů, které mají problémy s početím, popřípadě jejichž těhotenství lze považovat za rizikové blíží ke dvaceti procentům. Ruku v ruce se sníženou možností plodit děti ale naštěstí jde medicínský pokrok, který v dnešní době poskytuje mnoho alternativních řešení jak s početím dítěte pomoci.

Jedním z hlavních důvodů proč by snoubenci měli poznat navzájem svůj zdravotní stav je vliv tohoto důvodu na případnou rozvodovost. Statistiky nepřidávají tomuto faktoru tak vysoký význam, ale je třeba zdůraznit citlivou otázku neplodnosti, či sexuálního soužití, které se často odráží do obecných důvodů rozvodovosti jako je nejčastější „rozdílnost povah“ či „neshody v názorech na budoucí společný život“.

Předsňatkové lékařské prohlídky

V teorii a v některých právních řádech se vyskytuje institut povinných lékařských prohlídek. Nutné je ale především podotknout jak složitý by tento mechanismus byl kdyby byl zaveden. Aby se nezúžil pouze na byrokratickou povinnost snoubenců, musel by patrně obsahovat např. gynekologickou prohlídku ženy a dalších vyšetření, nehledě na možnost zneužití citlivých osobních údajů. Dále by tento systém vyžadoval prohlídku v současnosti zhruba 100 tisíc snoubeneckých párů, což by byl zajisté vysoký nápor na státní administrativu. Právě pro tyto důvody se institut těchto prohlídek v civilizovaném světě prakticky nevyskytuje. Právní řády si většinou vystačí s obecnou zásadou, který obsahuje i náš zákon o rodině, že snoubenci mají navzájem poznat svůj zdravotní stav, aniž by obsahovaly ustanovení za jakých podmínek se tak skutečně stane.

3. Manželské ohlášky, deliberační lhůta

Manželské ohlášky byly tradiční institucí, vzniklou z kanonického práva. Jejich hlavním smyslem bylo oficiální zveřejnění úmyslu snoubenců uzavřít manželství. Na našem území jako poslední tento institut obsahovala manželská novela z roku 1919, která upravovala institut tzv. vyhlášek. Bylo možno vybrat mezi ohláškou civilní a církevní a v jejím obsahu byla povinnost uvést jméno a příjmení obou snoubenců, jejich rosiště, stav, bydliště a dále výzvu, aby každý, kdo by věděl o nějaké překážce manželství, tuto oznámil úřadu. Zatímco podle kanonického práva měly ohlášky pouze evidenční význam, tak podle civilního práva nedodržení ohlášek znamenalo záповěď manželství. Byla to ovšem jenom překážka soukromoprávní. Uplatnit ji mohl jen ten manžel, který o této překážce nevěděl. K 1. 1. 1950 byl tento institut zrušen. Tento institut byl postupně rušen a skoro ve všech právních řádech v Evropě, jelikož ztrácel svůj původní smysl, jímž byla manželská evidence obyvatel. U nás tuto úlohu přebraly matriční úřady. Jejich zásadním důsledkem byl, že mezi ohlášením úmyslu snoubenců a uzavřením manželství uplynul určitý časový úsek, který bránil především uzavření nerozvážených sňatků. V dnešní době se tento institut již prakticky nevyskytuje a je na něj poukazováno spíše z historického kontextu.

Obdobnou funkci jako ohlášky plní v některých právních řádech tzv. *deliberační lhůta*. Tento institut má hlavní účel v zabránění neuváženosti sňatku a spočívá v tom, že právní řád stanoví určitou lhůtu (1 měsíc, 3 měsíce) a stanoví, že k uzavření manželství dojde až po uplynutí této lhůty. V českém právním řádu nebyla neliberační lhůta nikdy stanovena.

III. Formy uzavření manželství

1. Občanský sňatek (civilní forma uzavření manželství)

Civilní forma uzavření manželství byla poprvé zavedena v Nizozemsku v roce 1580 jako fakultativní forma pro členy reformované církve. Jako obligatorní forma sňatku byl poprvé zaveden ve Francii v roce 1792. V současné době existují obě formy sňatku v Evropě v České republice, Slovenské republice, Polsku, Řecku, Itálii a ve státech s anglosaským systémem práva. V českých zemích byl poprvé fakultativně zaveden civilní sňatek v roce 1868 pro osoby, kterým odmítal duchovní uzavřít manželství z důvodů, které občanský zákoník neuznával. Zákon č. 320/1919 Sb. upravil obě formy sňatku. Zákon č. 265/1949 Sb. zakotvil obligatorně civilní sňatek. Novela zákona o rodině v roce 1992 upravovala civilní formu pod názvem „Uzavírání manželství před orgánem státu“. To v té době nebylo zcela přesné neboť obecní úřad nebyl chápán jako orgán státu, ale jako orgán samosprávy. Státní správu vykonával jen v přenesené působnosti. Novela z roku 1998 pak již tento pojem nepřevzala a výslovně uvádí, že manželství se uzavírá před obecním úřadem pověřeným vést matriky, popřípadě úřadem, který plní jeho funkci. Nově tedy byla zavedena legislativní zkratka matriční úřad. Civilní forma je v současné době přesněji označována jako *civilní sňatek* což je přesnější.

Úmluva o uzavření manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství z roku 1962, jíž je vázána Česká republika (vyhláška č. 124/1968 Sb.) stanoví, že souhlas snoubenců ke vstupu do manželství musí být dán v přítomnosti orgánu příslušného k provedení obřadu. Česká úprava jde ještě dále v tom, že nevymezuje pouze orgán, před kterým se manželství uzavírá, ale poměrně důsledně se snaží vymezit i okruh osob, reprezentantů tohoto orgánu, kteří jsou oprávněni souhlasné prohlášení o vstupu do manželství přijmout. Poměrně ojedinělé je vymezení těchto oddávajících v předpisu soukromoprávní povahy, neboť tato úprava by měla vyplývat z předpisů veřejnoprávních (ze správního práva). Přímo ze zákona má oprávnění k přijetí

souhlasného prohlášení starosta a místostarosta. Člen zastupitelstva je oprávněn oddávat jen za předpokladu, byl-li k tomu výslovně pověřen.

Zákonem č.320/2002 Sb., byla s účinností od 1. 1. 2003 zrušena dosavadní úprava místní příslušnosti matričního úřadu k uzavření manželství. Při svém rozhodování, před kterým matriční úřadem bude manželství uzavřeno, nejsou snoubenci ničím vázáni, na rozdíl od sňatku uzavíraného před obecním úřadem, který není pověřen k vedení matrik.

Pokud jde o postavení oddávajícího, tradičně je chápáno tak, že oddávající přijímá souhlasné prohlášení snoubenců o vstupu do manželství, tedy pokládá jim otázku zda dobrovolně vstupují do manželství, a po jejich souhlasné odpovědi prohlašuje manželství za právoplatně uzavřené. Průběh obřadu byl takto upraven v instrukci ministerstva vnitra z roku 1955, která byla o deset let později zrušena, nicméně již nebyla ničím nahrazena a obecní úřady podle ní většinou postupují dodnes. Ze zákona přímo povinnost oddávajícího položit otázku nevyplývá, je však založena na tradici. Totéž platí i o tradičním prohlášení oddávajícího o tom, že manželství bylo právoplatně uzavřeno. Skutečnost, že oddávající prohlašuje manželství za právoplatně uzavřené, je obsažena v protokolu o uzavření manželství, který podepisují novomanželé v závěru svatebního obřadu.

Za splnění zákonem předepsaných podmínek, mají snoubenci na uzavření manželství právní nárok. Uzavření manželství není zpoplatněno. Správní poplatek hradí snoubenci pouze v případech, že žádný ze snoubenců nemá na území České republiky trvalý pobyt, popř. pokud trvalý pobyt nemá jen jeden ze snoubenců anebo též zvolí-li si snoubenci za obecní úřad, kde proběhne svatební úřad jiný než ten, kde mají trvalé bydliště.

Novelou z roku 1992 byla do zákona o rodině nově zavedena povinná účast matrikáře, která původně vyplývala z příslušných správněprávních předpisů. Zaměstnanec místně příslušného matričního úřadu, je povinen se obřadu účastnit vždy, ať již se jedná o uzavření manželství před starostou, místostarostou nebo pověřeným členem zastupitelstva matričního úřadu.

V § 4 odst. 2 stanoví zákon o rodině další okruh oddávajících, kteří jsou sice funkcionáři obce, městského obvodu nebo městské části, kteří současně ale nejsou matričním úřadem.

Místem uzavření manželství je obřadní síň nacházející se v budově obecního úřadu nebo v jiné budově, kterou obecní úřad pro občanské obřady

využívá. Manželství však může být podle zákona uzavřeno na kterémkoliv vhodném místě. Tak bývá manželství uzavřeno např. v zahradách, v nemocnici, na různých památných místech, ve věznici apod. Otázkou co je ještě možné považovat za vhodné místo je otázkou dohody snoubenců s matričním úřadem. K uzavření manželství mimo obřadní síň je třeba povolení příslušného matričního úřadu. Za vydání povolení uzavřít manželství mimo stanovenou dobu nebo mimo úředně určenou místnost jsou snoubenci povinni uhradit správní poplatek.

2. Církevní sňatek

Ženich a nevěsta se v církevních právních předpisech označují jako nupturienti, tj. „ti, kdo uzavírají sňatek“, což je při právní neexistenci obecně závazných zásnub vhodnější výraz nežli snoubenci (sponsi). Manželství je podle církevního práva smlouvou mezi nupturienty. Uzavírá se dvoustranným právním úkonem – manželskými sliby, které si nupturienti navzájem dávají za splnění zákonných předpokladů. Je to smlouva sui generis. Kanonické předpisy nahrazují sekulární výraz contractus výrazem foedus (tedy posvátná smlouva, smlouva ve smyslu náboženském). Katolické právo takovou smlouvu charakterizuje jako normu božského práva a charakterizuje jí především nedisponovatelností předmětem smlouvy.

2.2. Vznik manželství v církevním právu

Forma sňatku je v Codexu iuris cannonicii předepsána a každý katolík je jí vázán¹⁶. Ženich a nevěsta uzavírají manželství slavnostní formou a manželské sliby si dají v přítomnosti zástupce církve, který jménem církve sňatku asistuje. Jsou-li oba pokřtěni udělují si složením manželských slibů navzájem svátost manželství. Pokud je pokřtěn jen jeden z nich, uzavřou takto přirozené kanonické manželství. Pokud nepokřtěný manžel v budoucnu přijme

¹⁶ Srov.: Jiří Rajmund Tretera – Církevní právo, Praha 1993.

svátost křtu, manželství automaticky v okamžiku onoho křtu nabude svátostné povahy (není třeba dalšího obřadu).

Asistent při uzavření manželství - V kanonickém právu se jím rozumí osoba, která je sňatku přítomna a vyžaduje projev manželského souhlasu (consensus) smluvních stran a přijímá ho jménem církve. Asistující při sňatku je odborný zaměstnanec Církve, jenž ženichovi a nevěstě zajišťuje platnost a dovolenost sňatku. Přítomnost správné osoby asistenta je podmínkou platnosti manželství. Oprávněnými asistenty jsou vlastní ordinář nebo vlastní farář (osobní nebo místní farář). Ordinář nebo farář mohou v rámci svých obvodů delegovat asistenci k manželství na jiné kněze i jáhny nebo delegované laiky (delegace může být obecná nebo je pro jednotlivý případ). Oba svědkové musí být schopni vnímat a pochopit všechny podstatné náležitosti projevu svatebního konsenzu. Nezáleží na jejich náboženské příslušnosti a na poměru k nupturientům. Svědkem může být i nezletilec schopný pochopit obřad.

Místo uzavření manželství – místně je příslušná farnost, na jejímž území má ženich nebo nevěsta domicil, kvazidomicil nebo tam alespoň měsíc bydlí – řídí se tedy výlučně církevními předpisy. Vlastní farář nebo ordinář může udělit licenci kterémukoliv z nich, aby uzavřeli sňatek kdekoliv. Místem oddavek je zásadně farní kostel. V jiném kostele nebo kapli může být manželství uzavřeno jen se souhlasem faráře nebo místního ordináře.

Mimořádný způsob uzavření manželství – a) V nebezpečí smrti – k asistenci má být v tomto případě kněz, jáhen, nebo delegovaný laik povolán přednostně. Účast dvou svědků je nicméně nutná. V případě, že nelze takového kněze nebo jáhna dosáhnout a to ani z kteréhokoliv obvodu, pak mohou ženich a nevěsta manželství uzavřít jen před dvěma svědky.

b) stejná pravidla platí, i když není zákonný asistující dosažitelný nebo se na něho nelze přes velké potíže obrátit (tyto okolnosti musí trvat nejméně měsíc)

c) tajně uzavřené manželství (matrimonia clandestina) – podmínkou je souhlas místního ordináře. Souhlasu předchází tajné vyšetření celého případu. Místní ordinář, asistent sňatku i oba svědkové jsou zavázáni, aby skutečnost uzavření sňatku uchovali v tajnosti. Tato manželství se zapisují do zvláštní matriky. V dnešní době jsou velice málo využívána a i katolickou církví považována spíše za přežitek a jsou omezována.

2.3. Překážky v manželství v církevním právu

V právu církevním se dají rozdělit do dvou základních oblastí a to buď zdali pocházejí z práva božského nebo z práva ryze církevního.

a) Věk – obecně je stanoven věk 16 let pro muže a 14 let pro ženy, který mohou biskupské konference zvýšit

b) Tělesná neschopnost – tedy překážka, která se ve světském právu nevyskytuje a rozumí se jí zde zejména impotence čili nezpůsobilost muže nebo ženy vykonat manželský styk.

c) Manželský svazek – každé platné manželství je překážkou pro uzavření manželství nového

d) Rozdílné náboženství – Katolík nemůže uzavřít platné manželství s osobou nepokřtěnou. U této překážky může ordinář udělit dispens za určitých podmínek uvedených v kanonických předpisech. Asistentem zde smí být ale výlučně katolický duchovní. Ke sňatku je potřeba dovolení místního ordináře. Ve vážných případech může ordinář dispenzovat od katolické formy sňatku, to už pak ale nesmí vystupovat jako asistující.

e) Svěcení – manželství nemůže uzavřít ten, kdo byl svěcen (zde může dispenzovat jedině papež s velkým časovým odstupem zpravidla po zproštění církevních funkcí).

f) Řeholní sliby (též možný papežský dispens)

g) Únos – chráněna je nevěsta, manželství je neplatné faktem únosu, nemusí se dokazovat

h) Zločin - úmysl dosáhnout sňatku s určitou osobou, že způsobí smrt manželskému partneru této osoby nebo svému vlastnímu manželskému partneru.

i) Pokrevní příbuzenství – tato překážka je nedispenzovatelná v přímé linii a ve druhém stupni pobočné linie. Dispenzovatelné je příbuzenství ve třetí a čtvrtém stupni boční linie (uděluje ho místní ordinář).

j) Švagrovství (možný dispens)

k) Veřejná počestnost – Ten, kdo žil ve veřejně známém nezákonném poměru nebo manželství, nemůže do platného manželství vstoupit s rodičem druhé strany.

l) Zákonné příbuzenství – stejně jako u světského práva platí překážka v přímé linii a v druhém stupni boční linie

U církevního sňatku, činí snoubenci prohlášení před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností, která reprezentuje příslušný orgán církve. Těmito církvemi a náboženskými společnostmi jsou ve § 3 odst.1 ZOR církve a náboženské společnosti, které jsou registrovány podle zákona č.308/1991 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. Tento zákon byl nahrazen zákonem č.3/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon v ustanovení § 7 mezi jinými upravuje též zvláštní práva církví a registrovaných společností, mezi něž patří i právo konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky podle zvláštního právního předpisu [§ 7 odst. 1 písm. d) zákona č. 3/2002 Sb.].

V současné době působí na území České Republiky 21 církví a náboženských společností registrovaných podle zákona č.3/2002 Sb. Ne všechny zaregistrované církve a náboženské společnosti však možnost oddávat skutečně využívají. Ne všechny církve mají totiž propracované manželské právo¹⁷.

2.4. Vývoj právní úpravy církevního sňatku v zákoně o rodině

Největší normativní změnou v oblasti církevního sňatku byla především velká novela zákona o rodině č. 91/1998 Sb. Ta odstranila nejasnosti týkající se předchozí právní úpravy co zejména co se týče veřejné a slavnostní formy vyjádření manželského konsenzu¹⁸. Oddávající je přesněji označen jako „osoba pověřená oprávněnou církví“ a nikoli již jako „osoba vykonávající činnost duchovního“. Jako místo uzavírání církevních sňatků se již nemluví o „kostele nebo...jiném vhodném místě“, ale přesněji o „místě určeném předpisem církve nebo náboženské společnosti pro náboženské obřady nebo náboženské úkony“ . (kromě kostelů totiž šlo též např. o modlitebny, synagogy atd.). V § 4b odst.2 pak velká novela stanovila, že církevní sňatek může být uzavřen až poté, co snoubenci předloží oddávajícímu osvědčení (ne starší tří měsíců) vydané příslušným matriční úřadem o tom, že splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství (výsledek obligatorního předšňatkového řízení).

¹⁷ Nejvyšší počet sňatků je tradičně uzavírán před Církví římskokatolickou, před Českobratrskou církví evangelickou a Církví československou husitskou. Výjimečně se lze se sňatky setkat též u Jednoty bratrské a u náboženské společnosti Svědkové Jehovovi.

¹⁸ Srov.: Hrdina, I. A.: Církevní sňatek po novele zákona o rodině. Právník, 1999, č.3.

Větší podíl odpovědnosti, že manželství bude platné se zde přesunul na matriční úřady. Dále vznikla povinnost oddávajícího církevního úřadu bezodkladně doručit protokol o uzavření manželství úřadu matričnímu (§ 4b odst. 3). Tou největší změnou je že je stanovena nutnost volby sňatku, resp. *nepřímý zákaz podstoupení obojích sňatečných obřadů*. § 10 zákona o rodině pak upravuje vzájemný poměr mezi občanským a církevním sňatkem.

Zákon o rodině původně znal jen obligatorní civilní formu uzavření manželství¹⁹. Případné náboženské sňatkové obřady byly povoleny až po uzavření manželství. Zákon č. 234/1992 Sb., kterým byl zaveden fakultativní církevní sňatek, toto ustanovení zrušil, aniž však upravil vzájemný poměr obou forem. Velká novela pak v § 10 stanovila, že byl-li uzavřen občanský sňatek, nemají následné náboženské obřady právní následky. Zároveň stanoví, že byl-li uzavřen církevní sňatek, nelze následně uzavřít občanský sňatek. Zákon neřeší vzájemný vztah mezi dvěma církevními sňatky. Logickým výkladem lze dospět k tomu, že pokud by byli snoubenci příslušníci různých církví nebo náboženských společností, došlo by ke vzniku manželství na základě prvního obřadu a poté by následovaly jenom náboženské sňatkové obřady.

Církevního sňatku se též týká § 17a odst.3; jde o tzv. nulitní klauzuli, která dopadá sankcí neexistence manželství (non matrimonium). Především jde o ustanovení § 4a odst.1, čímž má být zabráněno v uzavírání manželství před církví nebo náboženskou společností v České republice neregistrovanou. Sankce nicotnosti je zde vymezena takto obecně, z textu zákona již nevyplývá zdali se vztahuje i na manželství uzavřená před jiným než příslušným orgánem registrované církve či náboženské společnosti a před jinou než pověřenou osobou takovéto církve či náboženské společnosti. Zákon zde blanketním způsobem odkazuje na kanonické právo. (např. duchovní, který oddává na území cizí farnosti bez delegace tamního faráře). V takovýchto případech bude nicméně potřeba uznat manželství za platné, jinak by totiž bylo potřeba zkoumat nejen dodržení předpisů zákona o rodině, nýbrž také dodržení předpisů vnitrocírkevních. Druhým případem, kdy manželství uzavřené církevní formou vůbec nevznikne, by bylo porušení § 4b odst.2 (předložení časově omezeného osvědčení o právní způsobilosti snoubenců k uzavření manželství podle českého

¹⁹ Srov.: Jiří F. Haderka – Zamyšlení nad zákonem č. 234/1992 Sb. Ve vztahu k církevní formě manželství, Správní právo, 1992.

právního řádu). Velká novela zákona o rodině tedy stanovila, že bez předchozí součinnosti snoubenců s matričním úřadem, příslušným podle místa bydliště jednoho z nich, nelze církevní sňatek uzavřít.

Novela zákona o rodině tak minimalizovala možnost výskytu tzv. kulhajících manželství (*matrimonia claudicantia*), která jsou platná v právu světském a neplatná v oblasti práva kanonického a naopak. Kanonické právo sice připouští možnost uzavření církevního sňatku osobami, jejichž manželství nelze uznat podle norem práva světského, šlo by zde ale pouze o případy, kdy by zákonodárství nějakého státu nepřipustným způsobem omezovalo právo lidí na to uzavřít manželství, což ale není případ České republiky, jejíž zákonodárství je co do podmínek uzavření manželství daleko méně náročné, než zákonodárství kanonické. (zákon o rodině např. nezná manželské překážky impotence, svěcení, švagrovství viz. výše). Na snoubence, kteří chtějí uzavřít manželství církevní formou jsou tedy kladeny daleko přísnější požadavky než u manželství uzavřeného formou sňatku civilního.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že velká novela výrazně přispěla k posílení právní jistoty nupturientů samých, tak i třetích osob. Z pohledu církve bylo z valné části uvolněno břemeno odpovědnosti za platnost manželství uzavíraných před nimi. Jako fakt posílení právní jistoty hovoří také fakt, že matrikáři vykonávají již agendu předšňatkového řízení sami a mají možnost si sami dát do pořádku doklady.

IV. Předpoklady sňatku a manželství

1. Způsobilost k manželství

Předpisy upravující vznik manželství uvádějí určitý soubor skutečností, označovaný jako *překážky manželství* (*impedimenta matrimonii*). V této souvislosti se také hovoří o záповědích nebo o zákazech nebo o zákonných zákazech manželství. Překážkami manželství se rozumí skutečnosti, které spočívají buď – v osobách těch, kdo chtějí uzavřít manželství (tzv. absolutní nezpůsobilost) nebo – ve vzájemném poměru osob, které hodlají manželství uzavřít a to buď provždy nebo jen na určitou dobu (tzv. relativní

nezpůsobilost)²⁰. Některé z těchto překážek připouštějí tzv. dispens čili prominutí nebo odpuštění takovéto překážky. Jestliže osoby, kterým brání nějaká překážka, do manželství přesto vstoupí, bude jejich manželství trpět vadou, pro kterou může být již od samého vzniku prohlášeno za neplatné s účinky *ex tunc* a považováno tedy za neuzavřené.

1.1. Osobní překážky v uzavření manželství

1, *Bigamie* – Manželství je především zakázáno tomu, kdo již ve stavu manželském je, kdo je již manželstvím vázán (§ 11 ZOR). Princip monogamie je jedním ze základních principů evropské kultury. Má své hluboké historické a především náboženské (křesťansko-židovské) kořeny. Opakem monogamie je polygamie, tj. soužití jedné nebo několika osob jednoho pohlaví s několika osobami pohlaví opačného ve formě polyandrie (mnohomužství) či polygynie (mnohoženství). Společenský zájem na ochraně monogamického manželství je zdůrazněn v § 15 odst. 2 ZOR, který stanoví, že soud vysloví neplatnost i bez návrhu, *ex offio*, a to i po zániku takového manželství.

Konvalidaci manželství se rozumí, že soud nemůže vyslovit neplatnost manželství, jestliže před vyhlášením rozsudku o prohlášení manželství za neplatné předchozí manželství zanikne, některým ze způsobů zániku manželství (tj. smrtí, prohlášením jednoho z manželů za mrtvého, rozvodem nebo je předchozí manželství prohlášeno za neplatné. Účinky konvalidace nastávají *ex nunc*, tedy odpadnutím překážky, což mívá zásadní vliv z hlediska majetkových vztahů. Zákon o rodině tento problém dále neřeší a tak lze konstatovat, že do doby právní moci rozsudku o prohlášení jednoho z nich za neplatné, zde existují vedle sebe obě společná jmění manželů. Řešení je možné snad jen na základě dohody o vypořádání rozsahu společného jmění.

Ochranu monogamického manželství zabezpečuje nejen právo rodinné ale i právo trestní²¹. Podle § 210 trestního zákoníku je pachatelem trestného činu

²⁰ Srov.: Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H. Beck, 1999, str.15.

²¹ Srov.: Jelínek, J. a kol. – Trestní právo hmotné – Zvláštní část, Praha 2003, str.154.

jednak ten, kdo již je manželem a uzavře manželství nové ale i ten, kdo sám v manželství není a manželství uzavře s jinou osobou. Při tomto trestném činu je vyžadováno úmyslné zavinění. Vznik a zánik manželství se v trestním procesu řídí jako předběžná otázka podle práva rodinného. Není rozhodující, že při uzavření prvního manželství tu byly skutečnosti, které brání vzniku platného manželství (např. manželství bylo uzavřeno s osobou stíženou duševní poruchou), takové manželství totiž trvá, pokud není prohlášeno za neplatné. Trestný čin je dokonán uzavřením manželství.

2, *Příbuzenství* – je zakázáno manželství takových osob, které jsou k sobě navzájem v blízkém příbuzenském poměru. Překážkou je příbuzenství v linii přímé (bez omezení) a v linii pobočné do druhého stupně včetně. Mezi plnorodými a polorodými sourozenci se nerozlišuje. Dalším ze základních principů vycházejících z křesťanské ideologie je zákaz incestu, tj. pohlavního styku mezi nejbližšími příbuznými, zejm. předky a potomky. Z hlediska historického vývoje rodiny, je jedním ze základních kritérií, na nichž rodina v našem pojetí vznikla. Vymezení okruhu osob, mezi nimiž je zakázán pohlavní styk, umožnilo rovněž vymezení jednotlivých rolí v rodině. Existence příbuzenství je tradiční a nejobvyklejší překážkou při vzniku platného manželství. Postupem doby se stále více omezovala, až v naší právní úpravě zůstala omezena na nejužší a nejnútnejší obsah. Stupeň příbuzenství dvou osob se určuje podle počtu zrození, jimiž v řadě přímé pochází jedna od druhé a v řadě pobočné obě od nejbližšího společného předka (§117 ObčZ). Např. sourozenci jsou tedy příbuznými ve II. stupni.

a, Překážky z příbuzenství založeného narozením.

Narození nového člena rodiny zakládá vztah pokrevního příbuzenství. Platná právní úprava se ničím nevymyká úpravě staršího zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. Manželství tedy nelze uzavřít v linii přímé bezvýjimečně a mezi sourozenci. (narozdíl od ABGB – zde až do 4. stupně)

b, Překážky z příbuzenství založeného sňatkem.

Manželství je zde zakázáno jak s vlastními dětmi, vnuky a jejich potomky tak obecně vůči všem pokrevně příbuzným manžela či manželky (affinitas).

c, Překážky z příbuzenství založeného osvojením.

Vzhledem k tomu, že mezi osvojitelem a osvojencem vzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, a mezi osvojencem a příbuznými poměr příbuzenský, platí zákaz manželství i v poměrech založených osvojením. Jelikož příbuzenství je kromě právní kategorie též kategorií biologickou platí zákaz manželství i mezi osvojencem a jeho původními biologickými rodiči a příbuznými. V těchto případech se může vyskytnout riziko možnosti uzavření neplatného manželství v dobré víře, že např. pokrevní sourozenci nejsou příbuznými (v případě osvojení sourozence již od útlého dětství).

Konvalidace takového neplatného manželství je z podstaty věci vyloučena. Teorie zmiňuje pouze případ, kde by po uzavření manželství došlo k popření otcovství ve smyslu § 62 ZOR, tj. nejvyšším státním zástupcem. Konvalidace by byla možná v případě zrušitelného (prostého) osvojení, jestliže by osvojení zrušil soud (§ 73 ZOR).

3) *Nezletilost* – Zakázáno je manželství osobě nezletilé. Zletilosti se nabývá dosažením 18. roku věku nebo dříve uzavřením manželství. Před dosažením 18. roku věku, může být výjimečně z důležitých důvodů i nezletilému dovoleno manželství uzavřít, pokud je alespoň šestnáctiletý. Osoba mladší 16 let nemůže manželství uzavřít platně vůbec. Manželství uzavřené před 16. rokem věku je třeba považovat, jako kdyby vůbec nevzniklo (manželství nicotné § 17a odst. 2 ZOR). Tato překážka manželství je charakteristická pro vyspělé státy západní civilizace, v mnoha zaostalejších právních řádech je dovoleno manželství uzavírat v dětském věku. Aby manželství mohlo plnit svůj účel je třeba, aby snoubenci dosáhli určité tělesné a duševní způsobilosti. V současné době v právních úpravách je obvyklé spojovat plnou způsobilost k právním úkonům s tzv. sňateční způsobilostí (způsobilost uzavřít manželství). Zletilost jednou nabytá uzavřením manželství fyzickou osobou mladší 18 let a starší 16 let se již neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné. Uzavřením manželství získává nezletilá fyzická osoba starší 16 let a mladší 18 let nejen zletilost v plném rozsahu, ale zároveň ex lege i rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu (§ 31 n. ZOR).

Pro uzavření manželství musím existovat důležitý důvod. V drtivé většině případů je hlavním důvodem těhotenství nezletilé snoubenky. Toto

těhotenství ale v žádném případě nezakládá právní nárok na povolení uzavření manželství. Soud je na prvním místě povinen zjistit zdali manželství splní svůj účel.

Možnost uzavření manželství před osmnáctým rokem věku se v české právní úpravě váže na povolení soudu. Občanský soudní řád v § 194 přiznává nezletilému procesní způsobilost k podání návrhu na povolení uzavřít manželství. Proto také může sám zmocnit advokáta jako svého zástupce a proto také nepřipadá v úvahu nezletilému navrhovateli ustanovit opatrovníka podle § 37 ZOR. Účastníky řízení o povolení uzavřít manželství jsou jen ten, kdo hodlá uzavřít manželství a jeho zákonní zástupci. Účastníkem řízení o povolení uzavřít manželství tedy není ten, s kým má být manželství uzavřeno ačkoli § 194 odst. 3 OSŘ stanoví, že rozsudek musí obsahovat i přesné označení toho, s kým má být manželství uzavřeno. Jsou-li oba snoubenci nezletilí, soudy pak tyto návrhy spojují ke společnému projednání.

4) *Duševní porucha* – manželství nemůže uzavřít osoba stížená duševní poruchou, která by měla za následek omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům (§ 14 odst. 3 ZOR).

a) Osoba, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům nemůže uzavřít manželství vůbec.

b) Osoba, která je omezena k způsobilosti k právním úkonům může manželství uzavřít jen s povolením soudu. Soud může takovéto osobě, která má omezenou způsobilost k právním úkonům povolit, je-li zdravotní stav osoby slučitelný s účelem manželství. O povolení uzavřít manželství rozhoduje soud ve zvláštním řízení podle § 194 OSŘ. Fyzická osoba především musí být způsobilá psychicky a fyzicky nést následky, které jsou s uzavřením manželství spojeny.

c) Vyskytují se také situace, osoba sice trpí duševní poruchou, ale není zde samostatné rozhodnutí o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům podle § 10 ObčZ. Soud však takové osobě může povolit uzavřít manželství, pokud by sice měla za následek omezení způsobilosti k právním úkonům, ale ne takové, že by zdravotní stav osoby nebyl slučitelný s účelem manželství.

2. Způsobilost k uzavření manželství (ke sňatku)

Na rozdíl od způsobilosti k manželství, jež se vztahuje ke stavu manželskému, představuje způsobilost k uzavření manželství něco jiného: je to způsobilost k učinění sňatečného prohlášení, způsobilost učinit právní úkon, který se nazývá prohlášení o uzavření manželství.

2.1. Náležitosti sňatečného prohlášení

Způsobilost k podání sňatečného prohlášení je dána dvěma základními skutečnostmi.

A, Věk – pozitivní podmínka, platí obdobně jako u způsobilosti k manželství.

B, Nepřítomnost závad ve volném projevu snoubence – negativní podmínka.

Souhlasným sňatečným prohlášením lze rozumět vzájemně shodný projev vůle snoubenců, kterým sobě navzájem projevují vůli vstoupit do manželství (smluvní pojetí sňatku). Jako jiné právní pojetí sňatku právní teoretici pokládají prohlášení za obsahově shodné prohlášení obou snoubenců o existenci vůle vstoupit spolu do manželství. Souhlasné prohlášení muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství, je z hlediska teorie právním úkonem tedy projevem vůle směřujícím zejména ke vzniku, změně nebo zániku těchto práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují. V teorii rodinného práva je dodnes vedena diskuse, do jaké míry lze, s ohledem na subsidiární použitelnost občanského zákoníku (§ 104 ZOR), aplikovat jednotlivá ustanovení občanského zákoníku týkajících se právních úkonů a jejich případných vad na právní úkon, jímž se uzavírá manželství. Problém spočívá v tom, že právní teorie nerozlišuje neplatný právní úkon a neplatné

manželství. Jenom některé případy neplatnosti právního úkonu (tedy sňatečného prohlášení) jsou řešeny jako neplatnost manželství. Některé případy neplatnosti právního úkonu jsou řešeny tím, že manželství buď nevznikne (non matrimonium, matrimonium non existens) a vady právního úkonu nechává bez povšimnutí. Případy neplatného manželství jsou v zákoně taxativně vymezeny. V ostatních případech, které zákon o rodině výslovně neupravuje tedy půjde vždy o platné manželství, ledaže by se jednalo o takovou vadu, která by měla za následek nicotnost právního úkonu.

Vzhledem k samostatné úpravě obsažené v ustanovení § 14 ZOR se usuzuje, že ustanovení § 38 ObčZ, upravující neplatnost právního úkonu z hlediska nezpůsobilosti, se neuplatní. To platí i v případě, že osoba jednala v přechodné duševní poruše, která ji činí k tomuto právnímu úkonu neschopnou (§ 38 odst. 2 ObčZ). Vůle musí být z hlediska teorie práva daná, vážná, svobodná a prostá omylu. Zákon o rodině z tohoto pohledu upravuje případy, kdy zde nebyla svoboda vůle (§ 15a odst. 1 a §17a odst. 1 ZOR) a rovněž i případ omylu v totožnosti a povaze právního úkonu (§ 15 odst. 1 ZOR). Požadavek svobodného prohlášení je výslovně zakotven jedna k v § 3 odst. 1 ZOR tak i v Mezinárodní Úmluvě o souhlasu k uzavření manželství, o nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství, která v čl. 1 stanoví, že nebude právně uzavřen žádný sňatek bez úplného a svobodného souhlasu obou stran (č.124/1968 Sb.). Svobodu vůle vylučuje fyzické násilí (vis absoluta) a v tomto případě manželství vůbec nevznikne (§ 17a odst. 1 ZOR). Svobodu vůle vylučuje též psychické násilí (vis compulsiva), které zákon o rodině upravuje jako bezprávnou výhrůžku a postihuje je neplatností manželství (§ 15a odst. 1 ZOR). Projev vůle musí být srozumitelný, určitý a učiněný v určité formě. Nedostatek srozumitelnosti a určitosti projevu zákon o rodině výslovně neřeší. Tuto srozumitelnost a určitost pak v jisté míře je zabezpečena především přítomností oddávajícího, matrikáře, svědků a i podpisem sňatečného protokolu.

Z hlediska formy právního úkonu vyžaduje zákon o rodině ústní formu. Pokud by byl jeden ze snoubenců neslyšící nebo němý, vyžaduje ustanovení § 39 MatrZ přítomnost tlumočnicka. To platí i pro případ, že snoubenci nemluví nebo nerozumějí česky. Účast tlumočnicka si zajišťují snoubenci na vlastní náklady. Bez přítomnosti tlumočnicka nelze prohlášení o uzavření manželství v těchto případech učinit. Uvedené ustanovení se ale týká jen občanského sňatku, nikoli sňatku církevního. Analogicky lze tedy usoudit, že nepřítomnost

tlumočnicka by neznamena neexistenci ani neplatnost manželství. V úvahu snad jen připadá neplatnost pro omyl v povaze právního úkonu (§ 15a odst. 1 ZOR).

Dlouhodobě je také probírána v právní teorii otázka, zdali je v případě souhlasného prohlášení řeč o dvou jednostranných právních úkonech obsahově shodných či zdali jde o dvoustranný právní úkon, tedy smlouvu (tak tomu je v církevním právu – contractus). Původní teorie hovořila v tomto případě o *uzavření manželské smlouvy*, pro kterou bylo charakteristické řada odchylných ustanovení od běžných smluv. Tato teorie vycházela především z církevního práva a uvažovala o „smlouvách rodinného práva“ jako o zvláštní kategorii smluv. Socialistická teorie práva odmítala tento konsensuální přístup a odmítala manželství považovat za smlouvu, aniž by se podstatou tohoto souhlasného prohlášení blíže zabývala. Nejbližší k pravdě bude asi stanovení, že jde o dvoustranný právní úkon *sui generis*. V tomto případě je třeba poznamenat, že se jedná o zvláštní druh smlouvy, jehož náležitosti jsou upraveny samostatně v zákoně o rodině.

Manželství vzniká, jakmile je tento dvoustranný právní úkon perfektní, tj. v okamžiku, kdy druhý snoubenec projeví souhlasně svou vůli vstoupit do manželství. Oddávající tradičně pokládá snoubencům otázku, zda dobrovolně vstupují do manželství a po obdržení druhé souhlasné odpovědi prohlašuje manželství za právoplatně uzavřené.

C, Veřejnost a slavnostnost prohlášení snoubenců o vstupu do manželství

Veřejnost v tomto případě neznamena, že je třeba manželství uzavřít na místě veřejně přístupném, ačkoli tomu tak bývá, ale tuto veřejnost je třeba spatřovat v účasti oddávajícího, matrikáře a svědků při obřadu (protikladem je v církevním právu především institut tzv. tajných manželství). *Slavnostní způsob* uzavření manželství zdůrazňuje vážnost rozhodnutí snoubenců o vstupu do manželství. Co je třeba rozumět slavnostním způsobem pak už záleží zejména na interpretaci tohoto pojmu oddávajícím a matrikářem. Slavnostní forma má tisíciletou tradici, která je hluboce zakořeněná především v církevním sňatku. Jako součástí této slavnostní formy je třeba zvlášť počítat slavnostní proslov, předání prstenů, svatební polibek, místnosti pro účel konání sňatků (obřadní síně).

D, Svědkové

Účast svědků má též hlubokou historickou tradici. Zákon o rodině stanoví pouze počet svědků, ale další bližší ustanovení o nich neobsahuje²². Nový zákon o matrikách (na rozdíl od staré úpravy, která obsahovala požadavek, aby svědkové byli zletilí) nemá o svědcích žádné ustanovení. Údaje o svědcích na rozdíl od předchozí právní úpravy neobsahuje ani oddací list.

Jen § 20 odst. 1 písm. e) MatrZ stanoví, že do knihy manželství jsou zapisována jména, příjmení a rodná čísla svědků, jde-li o cizince, který nemá rodné číslo, datum a místo narození. S ohledem na § 17a odst. 3 ZOR je však třeba konstatovat, že nedodržení slavnostní formy a veřejnosti, přítomnosti svědků, nebo jejich neznalost českého jazyka nemá vliv na existenci manželství. Pokud by tedy svědkové nebyli přítomni, popř. by byli nezletilí, nebo nerozuměli českému jazyku, manželství by přesto platně vzniklo.

Problematická je otázka, zda jiné nedostatky, které nejsou uvedeny v zákoně o rodině mají vliv na platnost manželství. V právní teorii je spornou především otázka, zda lze dnes prostřednictvím § 104 ZoR vzkázat dále k § 34 ObčZ²³.

2.2. Další prohlášení

Vedle sňatečného prohlášení, které je základní a neopomenutelnou podmínkou k uzavření manželství, činí snoubenci ještě některá prohlášení další.

A) Snoubenci jsou především povinni prohlásit, že jim nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství. Toto prohlášení nastoupilo fakticky na místo dřívějších ohlášek. V některých státech jsou ohlášky stále používaným institutem. V zákoně o rodině najdeme tyto okolnosti především v souboru záповědí manželství pod nadpisem „Neplatnost a neexistence manželství“.

B) Prohlášení o tom, že oba navzájem znají svůj zdravotní stav²⁴.

²² V našem právním řádu ale nelze opomenout na čl. 1 newyorské úmluvy, která stanoví, že manželský konsens musí být projeven v přítomnosti svědků, předepsaných zákonem.

²³ Například v polském kodexu z roku 1964 se vyskytuje klauzule, že případné další nedostatky nemají na platnost manželství vliv. Otázkou je zda-li český zákonodárce měl snahu o taxativní výčet, zdali tak nechtěl vyloučit ustanovení § 104.

²⁴ viz výše kapitola II. oddíl 2.

C) Snoubenci jsou dále povinni prohlásit, že zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství. Toto ustanovení má spíše preventivní charakter. V žádném případě ale toto proklamativní prohlášení neznamena povinnost uzavřít předmanželskou smlouvu ve smyslu § 143a ObčZ.

D) Snoubenci jsou povinni se před oddávajícím dohodnout o svém příjmení. Mohou si přitom vybrat ze tří možností. Mohou jedno ze svých příjmení zvolit za příjmení společné, manželské, nebo si svá dosavadní příjmení ponechají. Zákon o rodině manželům umožňuje zvolit si společné příjmení, které navenek symbolizuje jejich společenství. V případě volby společného příjmení má snoubenec, jehož příjmení nebylo za společné zvoleno, možnost připojit ke společnému příjmení své příjmení dosavadní a užívat je a uvádět spolu s ním²⁵. V případě, že se dosavadní příjmení skládá ze dvou příjmení, je možné na druhém místě uvádět jen jedno z nich. Zákon už ale neurčuje, které z těchto příjmení to může být a ponechává to na výběru a vůli manželů. I na zdvojeném příjmení jen jednoho z manželů se musí snoubenci dohodnout společně. Nejde zde pouze o jednostranné prohlášení jednoho z manželů. V ustanovení § 70 odst. 1 písm. b) MatrZ stanoví, že snoubenci si za svoje společné příjmení mohou stanovit i zdvojené příjmení jednoho ze snoubenců. Zákon také v § 69 stanoví, že se příjmení žen tvoří v souladu s pravidly české mluvnice. Vzhledem k problémům, které občas koncovka –ová působila ženám v zahraničí, je připuštěno, aby na základě žádosti ženy, které se uzavření manželství týká, lze uvést v matriční knize její příjmení v mužském tvaru, jde-li o cizinku, občanku, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině, občanku jejíž manžel je cizinec, a občanku, která je jiné než české národnosti. Za stejných podmínek je umožněn zápis příjmení dítěte ženského pohlaví v mužském tvaru. O příjmení se musí snoubenci dohodnout v průběhu předoddavkového řízení a prohlášení o jejich dohodě o příjmení je též tradičně součástí sňatečného obřadu při občanském sňatku. Součástí církevního sňatku sice není, ale dohodu o příjmení zajišťuje obligatorní předoddavkové řízení.

V případě, že snoubenci souhlasně prohlásí, že příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným, bude jejich společné příjmení rovněž příjmením jejich společných dětí.

²⁵ tzv. zdvojené příjmení, alter. příjmení hlavní a vedlejší, bylo přijato novelou ZOR z roku 1998.

Ponechají-li si ale snoubenci svá dosavadní příjmení, je třeba, aby zároveň prohlásili svou dohodu o příjmení dětí. Takto určené příjmení se týká nejen dětí, které se teprve narodí, ale stane se také příjmením jejich společných dětí narozených před uzavřením manželství (§ 39 odst. 1 ZOR). Uzavře-li manželství matka dítěte, jehož otec není znám, mohou manželé (kdykoli po uzavření manželství) souhlasně před úřadem pověřeným vést matriky prohlásit, že i toto dítě bude mít příjmení určené při sňatku pro jejich společné děti (§ 39 odst. 2 ZOR). Na příjmení jiných než zmíněných dětí snoubenců, nebo jen některého z nich, prohlášení při uzavření manželství vliv nemá.

Na rozdíl od předešle uvedených prohlášení snoubenců, má dohoda o příjmení významné právní důsledky pro osobní status každého člověka. Ani v tomto případě zde ale zákon o rodině nesankcionuje nesplnění této povinnosti. V zákoně chybí úprava, obvyklá v zahraničních zemích, pro případ, že dané prohlášení snoubenci neučiní.

Doklady které jsou potřebné k uzavření manželství jsou s účinností od 1. 7. 2001 upraveny v ustanoveních § 32 až 37 MatrZ. Před uzavřením manželství jsou snoubenci povinni vyplnit předepsaný tiskopis. Příslušným k provedení *předoddavkového řízení* je matriční úřad, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno (§ 32 MatrZ). Pokud jde o právní povahu a význam těchto dokladů, je třeba konstatovat, že s výjimkou prohlášení o příjmení manželů, tato prohlášení s sebou nenesou žádné právní následky, neboť manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným prohlášením snoubenců o tom, že spolu vstupují do manželství. Uvedená další prohlášení nemají vliv ani na platnost manželství ani na existenci manželství s ohledem na ustanovení § 17a ZOR.

Snoubenec, který je občanem a je přihlášen k trvalému pobytu v České republice, je povinen matričnímu úřadu prokázat svoji totožnost a k žádosti o uzavření manželství připojit rodný list, doklad o státním občanství, výpis z evidence obyvatel o místě trvalého pobytu a výpis z evidence obyvatel o osobním stavu. S výjimkou rodného listu není snoubenec povinen předložit další uvedené doklady, jestliže prokáže požadované skutečnosti občanským průkazem (§ 33 MatrZ).

Pokud je snoubenec občanem České republiky, ale má trvalý pobyt v cizině, je povinen prokázat matričnímu úřadu svoji totožnost a připojit rodný list, doklad o státním občanství, výpis z evidence obyvatel o místě trvalého

pobytu a výpis z evidence obyvatel o osobním stavu nebo jim odpovídající obdobné doklady, pokud jsou cizím státem vydávány. Výpisy z evidence obyvatel o trvalém pobytu a osobním stavu, pokud jsou cizím státem vydávány, musí být vydány státem, na jehož území má snoubenec pobyt.

Snoubenec, který je cizincem, je k žádosti o uzavření manželství povinen předložit rodný list, doklad o státním občanství, doklad o právní způsobilosti k uzavření manželství, potvrzení o osobním stavu a pobytu, je-li cizím státem vydáváno, dále potvrzení o tom, že manželství bude v domovském státě cizince uznáno za platné, je-li uzavíráno zástupcem, potvrzení o oprávněnosti pobytu na území České republiky vydané Policií České republiky, které není starší sedmi pracovních dnů a doklad, kterým lze prokázat totožnost. Doklad o právní způsobilosti k uzavření manželství nesmí být k datu uzavření manželství starší 6 měsíců (§ 35 MatrZ).

Nezletilá fyzická osoba starší 16 let, osoba, jejíž způsobilost k právním úkonům je rozhodnutím soudu omezena, nebo fyzická osoba stížená duševní poruchou, která by měla za následek omezení způsobilosti k právním úkonům, je povinna vedle uvedených dokladů předložit rovněž pravomocné rozhodnutí soudu o povolení uzavřít manželství (§ 37 MatrZ).

Ustanovení § 6 odst. 3 ZOR stanoví, že matriční úřad může předložení stanovených dokladů prominout, je-li jejich opatření spojeno s těžko překonatelnou překážkou. Takovéto rozhodnutí je správním rozhodnutím a vztahuje se na něj ustanovení správního řádu.

2.3. Sňatek v některých zvláštních situacích

2.3.1. Přímé ohrožení života snoubence

Uzavření manželství v přímém ohrožení života snoubence (*in articulo mortis*) je velmi starou záležitostí, kterou zná většina právních úprav. V takovýchto situacích se může být manželství uzavřeno před kterýmkoli obecním úřadem (tedy i tím, který není pověřen vést matriku). Vždy však musí být přítomen zaměstnanec matričního úřadu. Zákon nespécifikuje, jak je třeba prokazovat přímé ohrožení života. Ohrožení života ale musí být z okolností zřejmé. V situaci ohrožení snoubencova života není zapotřebí předkládat jinak

k uzavření manželství potřebné doklady. Z logických důvodů není třeba ani dokládat prohlášení snoubenců o vzájemné znalosti svého zdravotního stavu. V krajním případě lze takovéto manželství uzavřít bez jakýchkoli dokladů, a to u obou snoubenců. Předložení dokladů zde nahrazuje prohlášení o tom, že snoubencům nejsou známy žádné okolnosti, které by uzavření manželství vylučovaly. Jedná se o situace, kdy je vážné nebezpečí, že kdyby manželství mělo být uzavíráno běžným způsobem, hrozí, že by se snoubenec obřadu nedožil.

Pro církevní sňatek v této situaci stanoví zákon mírnou odlišnost. V případě církevního manželství se může manželství *in articulo mortis* uzavřít *na kterémkoli místě* (§ 4a odst. 3 ZOR). Zde je tedy malá odlišnost s civilním sňatkem, který nestanoví jakékoli místo, nýbrž jakýkoli obecní úřad.

Vzhledem k současnému znění zákona o rodině lze mít též za to, že v případě ohrožení života snoubence vůbec nelze uzavřít sňatek církevní formou. Ze znění zákona totiž nelze usuzovat, že osvobození od předložení dokladů se vztahuje též na předložení osvědčení vydané matričním úřadem podle ustanovení § 6 odst. 1 ZOR. Neexistence takového osvědčení pak má za následek, že manželství vůbec nevznikne.

Možnost uzavřít manželství v ohrožení života v cizině – takové prohlášení snoubenců může v cizině, je-li alespoň jeden z nich státním občanem České republiky přijmout i kapitán lodi plující pod vlajkou České republiky, kapitán letadla registrovaného v České republice a velitel vojenské jednotky České republiky v zahraničí. V ustanovení § 4 odst. 2 zákona č. 61/2000 Sb., výslovně uvádí, že na námořním plavidle plujícím pod státní vlajkou Českou republiky platí právní řád České republiky. Přijetí souhlasného prohlášení platí tradičně i historicky mezi obecně uznávané pravomoci kapitánů lodí a s ohledem na naše zahraniční závazky přešlo toto oprávnění i na kapitány letadel mimo území České republiky a velitele vojenských jednotek nacházejících se v zahraničí.

2.3.2. Sňatek v zastoupení

Prolomení povinnosti snoubence projevit osobně svůj záměr vstoupit do manželství může nastat ve výjimečných případech, který stanoví § 9 zákona o rodině. Uzavření manželství v takovémto zastoupení je možné jen na základě povolení krajského úřadu nebo obecního úřadu obce s rozšířenou působností, v hlavním městě Praze a v Brně, Ostravě a Plzni magistráty těchto měst. Povolení je vydáváno ve formě správního rozhodnutí, vůči němuž je přípustné odvolání.

V praxi se např. za důležitý důvod pokládá zejména pobyt jednoho ze snoubenců v zahraničí. Na vydání povolení uzavřít manželství zástupcem není první nárok. Vydání povolení závisí na správním uvážení příslušného správního orgánu.

Místně příslušným obecním úřadem k povolení uzavřít manželství zástupcem je obecní úřad s rozšířenou působností nebo krajský úřad příslušný podle místa trvalého pobytu snoubence, popřípadě podle místa posledního trvalého pobytu. Pokud by takovýto pobyt na území České republiky žádný ze snoubenců neměl, je příslušný k rozhodnutí magistrát hlavního města Prahy. K žádosti o povolení uzavřít manželství zástupcem přiloží snoubenec doklady, které jsou přikládány k uzavření manželství a písemnou plnou moc (§ 38 MatrZ). Tam, kde zákon o rodině nemá speciální úpravu, na zastoupení a plnou moc se užití příslušná ustanovení občanského zákoníku (§ 22 až 24 a § 31 až 33b). Vzhledem k obsahu a významu této plné moci obsahuje zákon o rodině výslovné formální i obsahové požadavky jdoucí nad rámec ustanovení § 31 odst. 3 ObčZ. Plná moc musí být písemná a podpis na ní musí být písemně ověřen. V obsahu plné moci musí být také přesně označen druhý snoubenec, se kterým má být manželství uzavřeno, jinak manželství nevznikne. S ohledem na ustanovení § 17a odst. 3 však lze usuzovat, že manželství by vůbec nevzniklo ani v případě nesplnění ostatních náležitostí plné moci (písemnost, ověřený podpis zmocnitele).

Plná moc zanikne provedením úkonu, na který byla omezena nebo smrtí zmocněnce či zmocnitele. Z povahy věci vyplývá, že plná moc zanikne i smrtí druhého snoubence, se kterým mělo být manželství uzavřeno. Co se týče odvolání plné moci má zákon o rodině speciální právní úpravu; že odvolání plné moci je účinné, jen pokud se o něm druhý snoubenec dozví předtím, než učiní prohlášení, že vstupuje do manželství.

Zástupcem snoubence může být pouze zletilá fyzická osoba, která není zbavena způsobilosti k právním úkonům, jejíž způsobilost k právním úkonům není omezena, a která je stejného pohlaví jako snoubenec, kterého zastupuje²⁶ (§ 9 odst. 4 ZOR).

V ustanovení § 9 odst. 4 zákona o rodině je pak konkretizován obsah této plné moci, který byl v minulosti v právní teorii sporný. Plná moc musí obsahovat jména, příjmení, popř. rodná příjmení, datum a místo narození, rodná čísla a místo trvalého pobytu jak obou snoubenců tak zástupce. Musí také obsahovat prohlášení o příjmení snoubenců a jejich společných dětí v mužském a ženském tvaru. Dále musí obsahovat prohlášení, že zmocniteli nejsou známy okolnosti, které by vylučovaly uzavření manželství, a že je mu znám zdravotní stav druhého snoubence, a že zvážil úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství.

2.3.3. Právní úprava uzavření manželství s cizím prvkem

Forma uzavření manželství se řídí právem místa, kde se manželství uzavírá (§ 20 ZMPS)²⁷. Shodná je i úprava ve dvoustranných mezinárodních smlouvách o právní pomoci, pokud tuto otázku upravují. Otázky formy uzavření manželství byla před 1. 7. 1992 upravena zvláštní normou v § 20 odst. 2 ZMPS v dřívějším znění, podle které k platnosti sňatku českého občana bylo třeba zachovat výlučně občanskou. Takováto právní úprava totiž před vypuštěním zákonem č. 234/1992 Sb., připouštěla vznik tzv. kulhajícího manželství (*matrimonium claudians*), tj. manželství, které je platné v jednom státě, je však neplatné, popř. neexistuje v jiném státě. Před rokem 1992 bylo tedy možné, že manželství uzavřené československým občanem v zahraničí církevní formou bylo platné podle práva uzavření manželství, zatímco v československém právně manželský svazek nevznikl. Zákonem č. 234/1992 Sb., byl přijat § 4c ZOR, který stanovil, že všechna tato manželství uzavřená od 1. ledna 1950 do 1. července 1992 církevní formou v zahraničí podle práva platného v místě

²⁶ Uvedené ustanovení bylo do zákona o rodině doplněno především jako potvrzení obvyklé praxe, kdy v zájmu důstojnosti obřadu úřady požadovaly, aby zmocněnec a zmocnitel byly osoby stejného pohlaví.

²⁷ Srov.: Kučera, Z. – Mezinárodní právo soukromé, 6. opravené a doplněné vydání, 2004, str. 349 a násl.

uzavření manželství, jsou platná podle československého nyní tedy podle českého práva.

Český občan může v zahraničí kromě sňatku v místní formě uzavřít také sňatek před českým zastupitelským úřadem (§ 5 ZOR). Pokud by český občan uzavřel v cizině manželství před zastupitelským úřadem třetího cizího státu, záležela by pak platnost uzavření manželství na stanovisku práva státu na jehož státu byl sňatek uzavřen.

V české kolizní úpravě manželského práva má státní příslušnost základní postavení jako hraniční určovatel, tedy určení práva, podle kterého bude manželství uzavřeno. Způsobnost osoby uzavřít manželství, jakož i podmínky jeho platnosti, se řídí právem státu, jehož je tato osoba příslušníkem (§ 19 ZMPS). Do rozsahu této kolizní normy patří otázky věkové hranice a manželských překážek. Též důvody neplatnosti manželství se řídí právem státu, jehož je příslušníkem osoba uzavírající manželství. Způsobnost uzavřít manželství a podmínky jeho platnosti je třeba posoudit zvláště u každé z osob uzavírajících manželství.

V případě rozdílné státní příslušnosti snoubenců je tedy třeba přihlídnout ke dvěma právním řádům. Snoubenec, který je občanem, nebo snoubenec, který je osobou bez státního občanství, již byl povolen trvalý pobyt na území České republiky je povinen při uzavírání manželství před zastupitelským úřadem České republiky předložit vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství (§ 36 MatrZ). Toto vysvědčení vydává matriční úřad podle místa trvalého pobytu, popřípadě posledního trvalého pobytu na území České republiky. V případě, že takovýto pobyt neměl, vydává vysvědčení Úřad městské části Praha 1. Zdržuje-li se občan trvale v cizině, může mu vysvědčení vydat i zastupitelský úřad České republiky (§ 45 MatrZ). Vysvědčení je vydáváno na zvláštním tiskopise a má platnost 6 měsíců ode dne jeho vydání (§ 46 odst. 4 MatrZ). Matriční úřad toto vysvědčení vydává na základě písemné žádosti snoubence a po ověření splnění podmínek k uzavření manželství (§ 30 odst. 1 vyhlášky č.207/2001 Sb.). Za vydání vysvědčení se platí správní poplatek (v současné době ve výši 500 Kč). Takovéto manželství je zapisováno do zvláštní matriky, kterou vede Úřad městské části Brno-střed.

Praxe v těchto případech nabízí mnoho rozličných případů a řešení, přičemž pochybnosti mohou vzniknout zejména tam, kde právní řád cizího státu, jehož osoba chce uzavřít nové manželství a jehož je tato osoba státním

příslušníkem, nepřipouští nové uzavření manželství. V mnoha státech totiž neexistuje rozvod jako forma rozloučení manželství. V takovýchto případech pak lze použít § 30 ZMPS, tedy tzv. *výhradu veřejného pořádku*, která umožňuje výjimečně odmítnout použití ustanovení zahraničního právního řádu, kterého se má v daném případě použít podle tuzemského zákona, jestliže by účinky použití tohoto cizího právního řádu byly v zásadě nepřijatelné²⁸. Z uvedeného je zřejmá ochrana slabší strany zejména proti diskriminaci žen, etnických menšin apod.²⁹.

Osobní a majetkové vztahy manželů – vzniklé osobní a majetkové vztahy se pak řídí právem, jehož jsou příslušníky. Jsou-li manželé příslušníky různých států, řídí se tyto vztahy právem českým. Společná státní příslušnost manželů v mnoha případech selhává, jelikož se může během trvání manželství měnit, takže může dojít k mobilnímu konfliktu (některé právní řády tedy váží hraniční určovatel k určitému časovému momentu – např. osobní statut v době uzavření sňatku).

IV. Právní následky vad sňatku a manželství

Právní následky vad by se daly rozdělit především z hlediska jak jsou následně sankcionovány a to a) závady sankcionované neexistencí manželství
b) závady sankcionované neplatností manželství
c) závady, které sankcionovány nejsou (a podle povahy závad buď dojde nebo nedojde k jejich nápravě).

1. Závady sankcionované neplatností manželství

²⁸ Jedná se především o země, kde buď manželství nelze rozvést anebo vůbec uzavřít.

²⁹ Uvedený problém řeší na mezinárodním poli Haagská úmluva o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití z 1. 6. 1970, která je závazná pro ČR (č. 131./1976 Sb.). Stanoví, že stát, který je povinen uznat rozvod na základě této úmluvy, nemůže zakázat nový sňatek některému z manželů z důvodu, že právo jiného státu neuznává tento rozvod.

Řešení vad právních následků v právu rodinném se řeší jinak nežli v obecném právu občanském. Hovoří se především o neexistenci, popř. neplatnosti manželství jako právního následku rozhodného právního úkonu, jímž je sňatečné prohlášení³⁰. V obecném občanském právu se naproti tomu vždy hovoří o neexistenci, resp. neplatnosti právních úkonů samých.

Novelou zákona o rodině č. 91/1998 Sb., bylo do zákona o rodině nově zařazeno ustanovení § 17a, které obsahuje úpravu s níž se v jiných evropských státech nelze setkat. Obsahuje taxativní výčet případů, kdy manželství nevznikne, kdy neexistuje. K danému ustanovení je ale nutno podotknout, že případů kdy manželství vůbec nevznikne se v zákoně o rodině vyskytuje více než je pamatováno v ustanovení § 17a. Tak z § 1 ZOR lze dovodit, že manželství vůbec nevznikne pokud ho uzavřely dvě osoby stejného pohlaví. Obdobně podle § 3 nevznikne vůbec manželství, které není založeno na skutečném a úplném prohlášení vůle současně přítomných snoubenců. Za legislativně nepovedené se podle právních teoretiků dá považovat zejména ustanovení § 17a odst. 3, podle kterého manželství nevznikne, jestliže nebyly dodrženy podmínky uvedené v § 4a odst. 1, § 4b odst. 2 a § 9. Z daného pak již nevyplývá, zdali neexistence postihuje každý jednotlivý špatně provedený úkon zmíněný v uvedených ustanoveních. Neexistence by pak postihovala manželství kvůli často marginálním důvodům (např. kvůli nedostatku úředně ověřeného podpisu plné moci podle § 9 odst. 1 ZOR). Tento legislativní problém, bude patrně v nové úpravě rodinného práva odstraněn.

2. Závady sankcionované neplatností manželství

2.1 Závady ve vlastnostech nebo vzájemných vztazích snoubenců

Jedná se především o nedodržení náležitostí upravených v ustanoveních o překážkách manželství. Okruh tzv. záповědí manželství je upraven taxativně

³⁰ Srov. Haderka, J.— Oddavky, nulity a neexistence manželství od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb., Právní praxe 1998, č.8.; Zuklínová, M. - Co nového v zákoně o rodině, Právní praxe, 1998, č.5.

(§ 11 až 14 ZOR). Jen výjimečně může nedostatečná kvalita snoubence vést k neexistenci manželství (absolutní nedostatek věku podle § 17a odst. 2). Uvedené případy se liší zejména tím, zdali vada může být následně zhojena. Na rozdíl od zákazu bigamie, kde je zhojení vady zákonem povoleno, manželství mezi příbuznými je tzv. absolutní záповědí. Tato vada je absolutně nezhojitelná a takto vadně uzavřené manželství může být kdykoli prohlášeno za neplatné a to i bez návrhu. Překážka nedostatku věku v době kdy snoubenec dovršil 16. roku věku, ale nedosáhl 18 let je zhojitelná jen otěhotněním manželky anebo tím, že manžel, kterému v době sňatku nebylo 18 let této věkové hranice dosáhne.

Je-li manželství vadné v důsledku duševní poruchy manžela, může být tato vadnost zhojena, tím, že duševní stav dříve postižené osoby se stane slučitelný s účelem manželství. Jinak se kterýkoli z manželů může domáhat prohlášení manželství za neplatné.

2.2. Závady ve sňatečném prohlášení.

Spočívají především v nedostatku způsobilosti k právnímu úkonu uzavření manželství. V platné úpravě zákona o rodině je zajímavá především úprava tzv. bezprávné výhrůžky (*vis compulsiva*). Vyskytuje se zde především rozpor mezi následky toho zda bylo manželství uzavřeno pod fyzickým nátlakem či pod nátlakem psychickým. Zatímco první případ zákon řeší neexistencí manželství, tak druhý sankcionuje pouze neplatností manželství. Trochu nelogicky zákon dokonce v tomto případě dává právo dovolat se neplatnosti oběma manželům, s tím, že zde běží subjektivní propadná lhůta od okamžiku kdy se manžel o rozhodné skutečnosti dozvěděl. Stejná úprava platí v případě, že manželství bylo uzavřeno v případě bezprávného omylu.

3. Závady, které sankcionovány nejsou.

V problematice závad v uzavření manželství se lze setkat i s takovými vadami, u nichž není nutné jejich další sankcionování. Platí to například v případech, kdy sňatečné prohlášení bylo učiněno jiným způsobem nežli ústně. I v takových situacích je však nutno trvat na tom, aby sňatečný projev vůle splňoval všechny zákonné náležitosti.

V praxi se pak ale mohou vyskytnout závady, které zákon o rodině nijak nepostihuje. Jedná se především o ustanovení upravující veřejnost, slavnostnost obřadu, přítomnost dvou svědků nebo např. nezpůsobilost oddávajícího. Tyto případy v zákoně nemají žádné negativní následky. V takovém případě se pak instituty neplatnosti a neexistence manželství použijí zejména s ohledem na podobná ustanovení zákona a jsou řešena pomocí soudního i doktrinárního výkladu.

V. Právní následky sňatku

Poté co snoubenci učiní sňatečné prohlášení, které má konstitutivní význam z hlediska vzniku manželství, následuje výzva oddávajícího k některým faktickým úkonům manželů (např. k polibku, výměně prstenů). Následně novomanželé spolu se svědky, matrikářem a oddávajícím podepisují protokol o uzavření manželství (§ 40 MatrZ). Posléze se sňatek zapisuje do matriky – knihy manželství. (§ 20 MatrZ). Tyto úkony mají ale spíše charakter evidenčního rázu. Samotné uzavření manželství má pak tyto následky:

a, okamžik uzavření manželství je rozhodný pro osobní status obou novomanželů. Muž se stává ženatým a žena vdanou. Tím vzniká překážka v uzavření dalšího manželství (bigamie). Každý z nich je ale zároveň od okamžiku uzavření manželství aktivně legitimován k podání návrhu na rozvod manželství.

b, uzavřením manželství též vzniká právo a povinnost užívat příjmení podle dohody prohlášené při sňatku. Též se mění i příjmení již dříve narozených společných dětí manželů.

c, uzavření manželství, v případě že ho uzavřela osoba mladší 18 let, je právním důvodem pro plnou způsobilost k právním úkonům a k dosažení zletilosti. Takto nabytá zletilost a způsobilost k právním úkonům se již neztrácí.

d, okamžik uzavření manželství je významný z hlediska určení otcovství k dítěti narozenému manželce – vdané ženě, ale i z hlediska určení otcovství v jiných případech (§ 52 ZOR).

e, okamžik uzavření manželství je významný i z hlediska *podílu jednoho z manželů na výchově dítěte druhého manžela*. Ustanovení § 33 ZOR stanoví, že na výchově dítěte se podílí i manžel dítěte za předpokladu, že s ním žije ve

společné domácnosti. Uzavřením manželství tady druhému manželu vzniká specifické právo podílet se na výchově dítěte svého manžela³¹. Nevlastní rodič není oprávněn dítě zastupovat a spravovat jeho jmění. Nemá k němu ani ze zákona vyživovací povinnost. Fakticky tento rodič ale výživu dítěte zabezpečuje s ohledem na existenci vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely v rozsahu stejné životní úrovně (§ 91 ZOR) a na právo dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů (§ 85 odst. 2), což znamená, že dítě sdílí životní úroveň rodiče s nímž žije ve společné domácnosti, ať už jde o rodiče vlastního či nevlastního.

f, má význam též z hlediska existence, resp. trvání *vyživovací povinnosti mezi manžely* (§ 91 ZOR). Podle ustanovení § 18 ZOR muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. To se promítá i do vzájemných majetkových vztahů mezi manžely. Nejde však pouze o společné jmění manželů, ale též o vzájemnou vyživovací povinnost. Pokud jeden z manželů dobrovolně svou povinnost neplní, může se dotčený manžel obrátit na soud s návrhem na určení vyživovací povinnosti (výživného).

Uzavření nového manželství má právní následky i v oblasti zániku výživného na rozvedeného manžela (může trvat nejdéle tři roky po rozvodu). Bylo by nespravedlivé, aby právo na výživné rozvedeného manžela trvalo i v době, kdy již oprávněný manžel uzavřel nové manželství. V takové situaci, v případě uzavření nového manželství opět nastupuje vzájemná vyživovací povinnost mezi novými manžely (podle § 91 odst. 1 ZOR).

g, okamžikem uzavření manželství vzniká *společné jmění manželů*.

Společné jmění může vzniknout jen mezi manžely a vzniká i v manželstvím neplatném. Nevzniká však v manželstvím zdánlivém, které vůbec nevzniklo. Manželství nelze uzavřít aniž by s ním nebyl spojen vznik společného jmění manželů, i kdyby mělo pozměněný obsah nebo s odložením vzniku společného jmění až ke dni zániku manželství.

S tím, zda vzniklo společné jmění manželů úzce souvisí otázka *neplatnosti manželství*. Dokud manželství, které by mohlo být objektivně prohlášeno za neplatné, za neplatné prohlášeno není, je formálně platné, a proto tu společné jmění vzniká. Podle § 17 odst. 1 ZOR teprve manželství prohlášené za neplatné se považuje za neuzavřené, a proto je třeba se držet toho, že formálně uzavřeno bylo. Spoluvlastnictví manželů tedy vzniká i v manželství

³¹ V teorii se vedou spory zda jde o právo či povinnost. Ustanovení § 18 ZOR totiž ukládá manželům povinnost společně pečovat o děti, aniž se zmiňuje jsou-li jejich vlastní.

neplatném. Od otázky neplatnosti manželství je třeba odlišit tzv. manželství zdánlivé, kdy snoubenci jsou sice přesvědčeni, že formální obřad byl v pořádku, avšak obřad nebyl nikdy objektivně platný a manželství vůbec nevzniklo. Ve zdánlivém manželství společné jmění manželů vůbec nevzniká a je vyloučena i pozdější konvalidace.

Manželé pro vznik společného jmění nemusí mít společnou domácnost, nemusí spolu žít aj. Ke vzniku postačí prostý obřad uzavření manželství.

Ustanovení § 143a odst. 3 ObčZ umožňuje uzavření tzv. *předmanželské smlouvy*, tzn. že muž a žena, kteří spolu chtějí uzavřít manželství mohou spolu uzavřít dohodu a zúžení nebo rozšíření společného jmění manželů ještě před uzavřením manželství³². Smlouva musí být uzavřena formou notářského zápisu a pokud je její předmětem nemovitost, nabývá smlouva účinnosti až vkladem do katastru nemovitostí. Uzavření manželství tak zde má povahu suspensivní podmínky.

Předmanželská smlouva byla tradičně pojmána jako smlouva upravující majetkové aspekty spoluzití manželů po dobu trvání manželství a pro případ zániku manželského svazku smrtí, eventuálně jeho zrušením, rozvodem nebo prohlášením manželství za neplatné. Podle obecného zákoníku občanského, který na dnešním území České republiky platil až do roku 1950 se mohla předmanželská smlouva týkat jak „majetkoprávního poměru těchto dvou určitých manželů po dobu trvání manželského společenství“, tak „majetkoprávních důsledků zrušeného životního společenství smrtí nebo soudním rozhodnutím“. Pojetí svatební smlouvy bylo, ale velice široké, mohla se uzavřít též v době trvání manželství, tak při jeho rozluce.

V dnešní době předmanželská smlouva již neznamená ujednání rodin ženicha a nevěsty, ale je výsledkem projevu autonomie vůle dvou svobodných jedinců, muže a ženy, kteří podle svých přání a potřeb upravují své poměry a mnohdy tak např. zohledňují realitu dětí z předchozích manželství apod. Předmanželskou smlouvu lze chápat též jako smluvní řešení problémů majetkového charakteru, které mohou vzniknout v období manželské krize a v rámci zrušení manželství rozvodem. V této souvislosti je třeba mít na vědomí, že předmanželská smlouva má nyní jinou funkci než dříve, především proto, že rozvod je v současnosti chápán jako legitimní řešení krize manželského soužití

³² Srov. Kurimaiová, A. - K manželským a předmanželským smlouvám. Právo a rodina, 1999, č. 6

a často dochází k opětovným sňatkům, při kterých je třeba zohlednit specifické osobní poměry snoubenců.

Model, který byl vytvořen v šedesátých letech minulého století v devadesátých letech již nevyhovoval současným poměrům, zejména v souvislosti s potlačením principu autonomie smluvní vůle. Co se týče obsahu těchto předmanželských smluv, ten je v mnoha případech regulován kogentními normami. Smluvně nemohou být upravena zejména tzv. nepřípustná ujednání, tedy práva a povinnosti upravené imperativními a kogentními normami (např. nelze vyloučit rovnost práv a povinností v manželství - § 18 ZOR nebo právo na stejnou životní úroveň mezi manžely - § 91 ZOR). Co se týče smluvně disponovatelných práv, snoubenci mají možnost modifikovat předmět zákonného institutu manželského práva a to možnost vyhradit jeho vznik až ke dni zániku manželství (§ 143a ObčZ). Snoubenci ale nemohou založit smluvně režim odděleného majetku, neboť zúžení zákonného předmětu společného jmění manželů může být provedeno pouze na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

Zajímavá je problematika tzv. svatebních darů, které dostávají oba manželé těsně po uzavření manželství. Pokud je neobdržel pouze jeden z manželů, stávají se podílovým spoluvlastnictvím jich obou, neboť byly získány darem, který např. spolu s dědictvím tvoří výjimku a pokládá se za majetek nabytý do výlučného vlastnictví toho nebo onoho manžela.

h, okamžikem uzavření manželství vzniká mnoho soukromoprávních tak veřejnoprávních následků (např. ve věci sociálních dávek).

VI. Závěr

Ze současných průzkumů je patrné, že manželství jako rodinněprávní institut, požívá čím dál méně popularity na úkor jiných forem partnerského soužití. Dalo by se najít mnoho příčin, proč tomu tak je. Jedním ze základních faktorů bude dekatolizace manželství. Manželství jako základní prvek křesťanské společnosti přežilo až do minulého století³³. V druhé polovině dvacátého století, zejména vzhledem k silné individualizaci a materializaci lidských potřeb, přestalo být partnerské soužití v manželství atraktivní. Podíváme-li se na podobný vývoj v západních zemích tak shledáme, že Česká republika v devadesátých letech a prvních letech nového tisíciletí prochází obdobnou situací jako tyto státy v sedmdesátých a osmdesátých letech. České vládě se v posledních letech ani prostřednictvím znatelné preference manželství jako partnerského soužití (společné zdanění, novomanželské půjčky na bydlení) nepodařilo změnit tento trend. Otázkou do budoucna, tedy určitě je jak velkou roli v rodinné politice státu má podpora manželství zastávat. V dnešní společnosti, kde se považuje uzavření manželství do 25 let za nenormálnost takřka za hloupost, je patrné zhoření zábrán na začátku devadesátých let. Ženy již přestávají být ekonomicky závislé na mužích a tak pohodlné partnerské soužití tzv. na psí knížku se dnes stává běžnou záležitostí. Ženská emancipace a větší seberealizace dává ženám daleko větší možnost rozhodnout o své vlastní rodině. Snižující se sňatečnost a odsouvání si pořízení prvního dítěte na vyšší věk se stalo průvodním jevem v České republice na začátku 21. století.

Tyto jevy nelze ale zkoumat jen z úzkého právněpozitivistického hlediska. Hlavní poznatky bychom zde našli především v sociologických průzkumech. Stoupající nároky na jedince a kvalitu jeho života v západní civilizaci vedou nutně k větší individualizaci a zbývá pak potom méně prostoru a času pro partnerské potažmo rodinné soužití. Založení rodiny dnes již nebývá shledáváno za vlastní účel partnerského soužití než jako spíše za akt seberealizace. Ať už je trend v této oblasti jakýkoli myslím si, že manželství by mělo zůstat základním konstitučním prvkem naší rodiny, jelikož jen ve zdravé a fungující rodině mohou vyrůstat děti, pro které manželství nebude jen formálním historickým přežitkem.

³³ Důkazem je například vysoká míra sňatečnosti v nábožensky založených zemích jako Irsko, Itálie, USA a vysoké procento párů žijících v nesezdaných soužitích – Nizozemsko, Švédsko, Velká Británie.

Seznam použité literatury:

- Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině komentář. Praha, C.H. Beck, 2005, 3. vydání
- Holub, M., Nová, H., Hyklová, J.: Zákon o rodině. Praha, Linde, 2005, 7. vydání
- Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H. Beck, 1999
- Radvanová, S.: O rodině, manželství a dětech. Praha, Panorama, 1978
- Haderka, J.: Uzavírání manželství z hlediska právního. Praha, Academia, 1977
- Marta Knappová, Jiří Švestka a kol.: Občanské právo hmotné, díl 3. ASPI, 2002
- Pokorný, M., Holub, M., Borovský, J.: Společné jmění manželů. Praha, Linde, 2000
- Tretera, J.R.: Církevní právo, 1993
- Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé, 6. opravené a doplněné vydání, 2004
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné – Zvláštní část, 2. vydání, 2003
- Jehlička, Švestka, Škárová a kol.: Občanský zákoník, 2002, 7. vydání
- Bureš, Drápal, Krčmář, Mazanec: Občanský soudní řád, 2003, 6. vydání
- Sullerotová, E.: Krize rodiny. Praha, Karolinum, 1998
- Veselá, R. a kol.: Rodina a rodinné právo. Praha, Eurolex bohemia, 2003
- Plecítý, J., Salač, J.: Základy rodinného práva. Praha, Eurounion, 2001

Ostatní odborná literatura:

- Bělovský, P.: Příbuzenství jako překážka manželství. Právní rozhledy, 2003, č.2
- Dvořáková-Závodská, J.: Právní problémy nesezdaných párů. Právo a rodina, 2002, č. 6
- Elischer, D.: Alternativní formy soužití páru: komparace francouzské a české právní úpravy s důrazem na pacte civil de solidarité – PACS. 2002.
- Gregorová, Z., Králíčková, T: Nesezdané soužití v právním řádu České republiky. Právní rozhledy, 1998, č. 5

- Haderka, J.: Oddavky, nulity a neexistence manželství od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb., Právní praxe, 1998, č.8
- Haderka, J.: Ke vzniku a základním problémům novely zákona o rodině z r. 1998. Právní praxe, 1998, č. 5
- Haderka, J.: K některým trampotám se svatebními svědky. Správní právo, 2000, č. 1
- Hoda, J.: Rodina na křižovatce. Právo a rodina, 2002, č. 3
- Hrdina, I. A.: Církevní sňatek po novele zákona o rodině. Právník, 1999, č.3
- Králíčková, Z.: Smlouvy mezi snoubenci, manžely a rozvedenými manžely. Právo a rodina, 2004, č. 6
- Kuchařová, V., Zamykalová, L.: Předpoklady sňatkového a rodinného chování mladé generace. Sociální politika, 2000, č.2
- Kurimaiová, A.: K manželským a předmanželským smlouvám. Právo a rodina, 1999, č. 6
- Macháčková, L.: Uzavření manželství v cizině, Právo a rodina, 2005, č. 1
- Melicharová, D.: Registrované partnerství osob téhož pohlaví. Zdravotnictví a právo, 2004, č. 4
- Radvanová, S.: Zdravotní stav a uzavření manželství. Zdravotnictví a právo, 1998, č. 1
- Radvanová, S.: Portrét rodiny (na pozadí právního řádu). Zdravotnictví a právo, 2004, č. 2
- Zuklínová, M.: Co nového v zákoně o rodině, Právní praxe, 1998, č.5
- Zuklínová, M.: Otazníky nad jinými (totiž než-manželskými) soužitími z pohledu rodinného práva, Právní rozhledy, 1999, č. 6

Seznam použitých webových stránek:

www.psp.cz	Poslanecká sněmovna České republiky
www.czso.cz	Český statistický úřad
www.mpsv.cz	Ministerstvo práce a sociálních věcí
www.rodina.cz	Stránky věnující se rodině a rodičovství
www.beremese.cz	Svatební portál
www.svatby.cz	Stránky věnující se svatebčanům

Seznam použitých zkratk:

ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
MatrZ	zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (rakouský občanský zákoník) z roku 1811
ZMPS	zákon č. 97/1963., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů

Diplomová práce

Přílohy

č. 1...Dotazník k uzavření manželství.....	2
č. 2...Žádost o uzavření manželství.....	4
č. 3...Vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství.....	7
č. 4...Sňatky podle vzájemného věku snoubenců v roce 2004.....	8
č. 5...Sňatky podle vzdělání snoubenců v roce 2004.....	9
č. 6...Rozvody podle počtu nazletilých dětí z manželství 1970-2004...10	
č. 7...Rozvody podle věku a délky trvání manželství v roce 2004.....	11
č. 8...První sňatky podle ženicha a nevěsty v letech 2001-2004.....	12

Příloha č. 1 (zdroj – webové stránky města Mariánské Lázně)

DOTAZNÍK UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ

	MUŽ	ŽENA
Jméno, popř. jména a příjmení		
Rodné příjmení		
Datum, místo a okres (stát) narození		
Rodné číslo		
Osobní stav		
Státní občanství		
Bydliště (trvalý pobyt)		
Údaje pro statistické zjišťování: - datum rozvodu (ovdovění)		
- nejvyšší dosažené vzdělání		
- kolikáté manželství uzavírá?		

Prohlášení o uzavření manželství bychom chtěli učinit před

.....
.....

(název úřadu)

obřadní místnost úřadu*)

na jiném vhodném místě*)

Jsme si vědomi, že při uzavření manželství jsme povinni učinit dohodu o užívání příjmení. Předběžně jsme se dohodli, že budeme po uzavření manželství:

a) užívat společné příjmení

.....

b) užívat každý své dosavadní příjmení
a společné děti budou užívat příjmení

.....

c) užívat společné příjmení a muž*) – žena*) muž:

bude užívat a na druhém místě uvádět
příjmení předchozí, tj.

žena:
děti:

*)nehodící se škrtněte

Bereme na vědomí, že při uzavření manželství budeme prohlašovat, že nám nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství, že navzájem známe svůj zdravotní stav, a že jsme zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádáním budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství.

Máme spolu již tyto děti – jméno a příjmení, datum a místo narození – nutno doložit rodným listem dětí

.....
.....

.....
.....

Dohoda o příjmení se bude vztahovat i na toto dítě (děti) nevěsty, jehož (jejichž) otce není znám – nutno doložit rodným listem dítěte (dětí):

.....
.....

V

.....

.....

podpis muže

podpis ženy

ČÁST 2 – DOKLADY K UZAVŘENÍ MAŽELSTVÍ (VYPLNÍ MATRIKÁŘ)

<u>Předloženy byly tyto doklady:</u>	<u>Předloženy byly tyto doklady:</u>
1. Občanský průkaz**) č. _____ vystavený dne _____ v _____	1. Občanský průkaz**) č. _____ vystavený dne _____ v _____
2. Rodný list vydaný v _____ dne _____ roč. _____ č. _____	2. Rodný list vydaný v _____ dne _____ roč. _____ č. _____

**) případně povolení k trvalému pobytu nebo cizozemský cestovní pas

Razítko a podpis matrikáře

Příloha č. 2 (zdroj – webové stránky města Kutná Hora)

Žádost o uzavření manželství

Pořadové číslo svazek ročník

v okres

Podepsaní snoubenci žádají o uzavření manželství a uvádějí tato data:

	ženich	nevěsta
Jméno a příjmení		
Rodné příjmení		
Všechna další mezitím nabytá příjmení		
Narozen-a dne, rodné číslo		
Místo narození (obec, okres)		
Stav (svobodný-á, vdovec-a, rozloučený-á, rozvedený-á)		
Povolání		
Vzdělání		
Státní občanství		
Bydliště (obec, čp., okres)		
Jméno a příjmení otce, případně jeho příjmení za svobodna		
Datum a místo jeho narození (obec, okres)		
Povolání otce		
Jméno a příjmení matky, a její příjmení za svobodna		
Datum a místo jejího narození (obec, okres)		
Povolání matky		

Bydliště dosud žijících rodičů (obec, okres)		
Kolikáté manželství uzavírá ?		

Poučení.

K žádosti předloží snoubenci tyto doklady:

1. svobodní a) rodné listy (oba snoubenci)
- b) občanské průkazy (oba snoubenci), u občanů, kteří nemají občanské průkazy, potvrzení o bydlišti a stavu, které vydá OÚ místa trvalého pobytu, eventuálně i osvědčení o státním občanství ČR v případě, že snoubenci nemají občanské průkazy, vydané po roce 1957.
2. ovdovělí úmrtní list manžela nebo manželky (případně i oddací list) nebo právoplatné soudní rozhodnutí
- mimo dokladů o prohlášení za mrtva.
- ad 1 ještě
3. rozvedení právoplatné soudní rozhodnutí, kterým bylo manželství před 1. lednem 1950 rozloučeno nebo mimo dokladů po 1. lednu 1950 rozvedené.
- ad 1 ještě

Žádost a protokol o uzavření manželství

Dohodli jsem se, že budeme napříště:

- a) užívat společné příjmení:

muž: žena:

- b) spolu s příjmením společným bude muž – žena užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí

.....

- c) užívat každý své dosavadní příjmení a děti z našeho manželství budou užívat příjmení

.....

Máme spolu již tyto děti:

Jméno a příjmení nar. dneV

..... nar. dneV

..... nar. dneV

Bylo uznáno otcovství? (kde, kým, kdy):

Bylo soudně zjištěno (kterým soudem):

Dohoda o příjmení se vztahuje i na toto dítě (děti) nevěsty, jehož (jejichž) otec není znám (nutno ověřit v příslušné knize narození):

Jméno a příjmení... nar. dnev
 nar. dnev
 nar. dnev

Dále prohlašujeme, že nám nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství, že navzájem známe svůj zdravotní stav a že jsme zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny pro uzavření manželství.

Příští bydlíště:

Počet příloh:

V dne2000

.....
 podpis ženicha

.....
 podpis nevěsty

*)Ženich předložil tyto doklady:		*)Nevěsta předložila tyto doklady:	
Občanský průkaz č.	vystavený dne..... v	Občanský průkaz č.	vystavený dne..... v
Rodné číslo		Rodné číslo	
Rodný list vydaný	dne roč. str. p.č.	Rodný list vydaný	Dne roč. str. p.č.
Úmrtní list vydaný	dne roč. str. p.č.	Úmrtní list vydaný	Dne roč. str. p.č.
Rozsudek soudu v	ze dne č.j. o rozvodu	Rozsudek soudu v	Ze dne č.j. o rozvodu
Který nabyl právní moci dne		Který nabyl právní moci dne	
Stav a pobyt ověřil (při delegaci):		Stav a pobyt ověřil (při delegaci):	

.....
 podpis matrikáře

*) Bud' uvedeno datum, číslo a úřad, který doklad vystavil, eventuelně od kterých dokladů bylo upuštěno.

Snoubenci si mohou i po uzavření manželství ponechat svá dosavadní příjmení. V tomto případě musí uzavřít dohodu, jaké společné příjmení ponese jejich děti, které vzejdou z tohoto manželství. Tato dohoda se vztahuje i na jejich již narozené děti.

Pokud snoubenci nechtějí užívat nadále každý své příjmení, musí se dohodnout na společném příjmení bud' podle ženicha nebo podle nevěsty. Toto příjmení ponese i děti, které vzejdou z tohoto manželství, i ty které se jim již narodily. Snoubenci se mohou dohodnout, že spolu s příjmením společným bude jeden z nich užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí.

Snoubenci se mohou dohodnout, že jejich dohoda o příjmení se vztahuje i na dítě (děti) nevěsty, jehož (jejichž) otec není znám.

Příloha č. 3 (zdroj – webové stránky města Králův Dvůr)

Městský úřad Králův Dvůr

náměstí Míru 139267 01 KRÁLŮV DVŮR

tel./fax: 311 652 020 e-mail: mesto@kraluv-dvur.cz

V.....

dne

Žádost o vystavení Vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství

Jméno(a) a příjmení
Datum a místo narození
Rodinný stav
Trvalé bydliště

Jméno(a) a příjmení
snoubence (snoubenky)
Datum a místo narození
Rodinný stav
Trvalé bydliště

Doklad zaslat na adresu - vyzvedne osobně

.....
vlastnoruční podpis žadatele(ky)

.....
jméno a příjmení
podpis matrikářky, razítko
Totožnost ověřena podle OP, CP č.
Předloženy tyto doklady

.....
Správní poplatek 500,- Kč zaplacen dne
stvrz. č.
Doklad vystaven dne

Doklad převzal(a) osobně dne

.....podpis matrikářky, razítko úřadu

Příloha č. 1

Příloha č. 4

Sňatky podle vzájemného věku snoubenců v roce 2004

Věk ženicha <i>Age of groom</i>	Celkem <i>Total</i>	Věk nevěsty <i>Age of bride</i>											
		16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Celkem <i>Total</i>	51 447	19	36	458	880	1 418	1 982	2 500	3 257	4 048	4 885	4 823	4 473
16	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17	4	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
18	84	-	3	15	20	12	11	6	-	5	1	1	3
19	177	2	5	33	40	27	16	8	9	4	5	7	2
20	368	1	5	50	65	68	48	29	26	18	18	4	8
21	599	1	4	33	81	100	92	77	46	35	39	26	22
22	1 088	2	5	57	75	140	157	163	118	91	68	79	38
23	1 685	3	3	50	80	160	216	231	254	200	150	107	71
24	2 723	2	4	45	114	165	259	342	396	429	328	235	147
25	3 430	-	2	33	84	159	231	321	384	542	618	381	235
26	4 041	3	2	17	61	126	217	276	440	536	679	652	387
27	4 444	-	1	24	55	99	191	261	352	524	608	640	654
28	4 349	-	-	18	56	79	126	195	314	394	573	648	606
29	3 928	1	-	14	31	66	106	161	232	335	436	521	528
30	3 543	-	-	11	25	54	95	112	186	261	370	427	443
31	2 680	-	-	9	18	32	56	97	121	172	230	279	316
32	2 076	-	-	9	14	35	29	46	87	139	180	195	220
33	1 700	-	-	4	15	19	31	42	75	62	132	139	185
34	1 321	1	-	4	6	16	23	27	51	60	81	93	118
35-39	4 626	-	-	18	22	38	48	65	112	159	255	253	320
40-44	2 502	-	-	7	10	14	17	20	35	51	66	82	99
45-49	2 022	1	-	5	3	7	9	14	10	20	33	38	44
50-54	1 718	-	-	1	3	1	3	4	6	4	12	9	22
55-59	1 217	-	-	-	1	1	1	2	2	6	2	4	2
60+	1 121	-	-	1	-	-	-	1	1	1	1	3	3

	28	29	30	31	32	33	34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+
Celkem Total	3 807	3 056	2 342	1 638	1 180	990	851	2 785	1 824	1 642	1 310	749	494
16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18	-	2	1	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-
19	8	1	1	2	-	1	1	3	-	-	2	-	-
20	5	5	7	4	1	1	1	2	1	-	1	-	-
21	10	7	7	3	7	2	1	3	-	2	1	-	-
22	29	24	14	10	5	2	2	8	-	-	1	-	-
23	52	40	23	17	6	4	4	12	2	-	-	-	-
24	81	54	39	21	16	7	8	23	6	1	-	1	-
25	136	91	74	52	20	15	13	29	7	2	1	-	-
26	234	151	71	62	35	29	13	38	8	2	1	1	-
27	404	227	150	77	40	32	29	65	10	-	1	-	-
28	533	305	161	96	71	34	36	80	14	8	2	-	-
29	499	409	215	120	75	54	27	70	19	7	2	-	-
30	426	367	279	143	89	65	51	102	27	6	3	-	1
31	331	265	257	173	76	62	35	107	31	8	4	1	-
32	251	213	181	142	81	66	42	103	30	5	7	1	-
33	173	178	155	115	77	64	68	113	36	11	5	1	-
34	116	125	143	85	83	54	67	110	35	15	8	-	-
35-39	352	386	325	320	311	291	221	698	277	116	34	5	-
40-44	99	123	140	108	103	110	131	585	421	191	69	18	3
45-49	46	49	52	53	52	58	51	364	444	435	180	45	9
50-54	15	24	33	22	25	24	34	149	270	504	397	124	32
55-59	7	7	11	10	3	11	10	84	134	230	364	247	78
60+	-	3	3	3	3	3	5	36	52	99	227	305	371

Příloha č.5

Sňatky podle vzdělání snoubenců v roce 2004

Vzdělání ženicha	Vzdělání nevěsty <i>Educational attainment of bride</i>					Vzdělání ženicha <i>Educational attainment of groom</i>
	celkem	v tom				
		základní	střední bez maturity	střední s maturitou	vysokoškolské	
<i>Total</i>	<i>Basic</i>	<i>Secondary, without GCSE</i>	<i>Secondary, with GCSE</i>	<i>University</i>		
Celkem	51 447	4 872	13 903	24 587	8 085	Total
základní	3 519	2 017	834	595	73	<i>Basic</i>
střední bez maturity	19 827	1 910	9 923	7 235	759	<i>Secondary, without GCSE</i>
střední s maturitou	19 341	821	2 745	12 967	2 808	<i>Secondary, with GCSE</i>
vysokoškolské	8 760	124	401	3 790	4 445	<i>University</i>

Příloha č. 6

Rozvody podle počtu nezletilých dětí z manželství

Rok <i>Year</i>	Celkem <i>Total</i>	Počet nezletilých dětí z manželství						<i>Legitimate minors</i>					
		absolutní hodnoty			<i>Number</i>			relativní hodnoty			<i>Per cent</i>		
		0	1	2	3	4	5+	0	1	2	3	4	5+
1970	21 516	7 141	9 232	4 023	850	202	68	33,2	42,9	18,7	4,0	0,9	0,3
1971	23 616	7 766	10 356	4 423	853	152	66	32,9	43,9	18,7	3,6	0,6	0,3
1972	22 392	7 241	9 885	4 251	790	160	65	32,3	44,1	19,0	3,5	0,7	0,3
1973	25 271	8 628	10 675	4 848	883	165	72	34,1	42,2	19,2	3,5	0,7	0,3
1974	24 970	8 547	10 075	5 091	979	191	87	34,2	40,3	20,4	3,9	0,7	0,3
1975	26 154	8 903	10 443	5 608	943	170	87	34,0	39,9	21,4	3,6	0,6	0,3
1976	25 544	8 499	10 231	5 643	932	178	61	33,3	40,1	22,1	3,6	0,7	0,2
1977	25 442	8 334	9 819	6 104	970	160	55	32,8	38,6	24,0	3,8	0,6	0,2
1978	27 071	8 482	10 378	6 848	1 138	172	53	31,3	38,3	25,3	4,2	0,6	0,2
1979	26 191	8 076	9 774	7 005	1 069	178	89	30,8	37,3	26,7	4,1	0,7	0,3
1980	27 218	7 910	10 333	7 480	1 243	193	59	29,1	38,0	27,5	4,6	0,7	0,2
1981	27 608	8 018	10 282	7 670	1 378	191	69	29,0	37,2	27,8	5,0	0,7	0,2
1982	27 821	7 785	10 216	8 173	1 408	184	55	28,0	36,7	29,4	5,1	0,7	0,2
1983	29 319	7 982	10 639	8 884	1 543	221	50	27,2	36,3	30,3	5,3	0,8	0,2
1984	30 514	8 442	11 081	9 155	1 580	202	54	27,7	36,3	30,0	5,2	0,7	0,2
1985	30 489	8 428	11 160	9 072	1 567	201	61	27,6	36,6	29,8	5,1	0,7	0,2
1986	29 560	8 184	11 036	8 583	1 527	175	55	27,7	37,3	29,0	5,2	0,6	0,2
1987	31 036	8 414	11 812	9 054	1 532	169	55	27,1	38,1	29,2	4,9	0,5	0,2
1988	30 652	8 507	11 793	8 732	1 399	177	44	27,8	38,5	28,5	4,6	0,6	0,1
1989	31 376	8 754	12 319	8 766	1 344	143	50	27,9	39,3	27,9	4,3	0,5	0,2
1990	32 055	8 920	12 709	8 956	1 276	153	41	27,8	39,6	27,9	4,0	0,5	0,1
1991	29 366	8 313	11 638	8 076	1 176	134	29	28,3	39,6	27,5	4,0	0,5	0,1
1992	28 572	8 086	11 365	7 873	1 094	120	34	28,3	39,8	27,6	3,8	0,4	0,1
1993	30 227	8 467	12 415	8 119	1 073	120	33	28,0	41,1	26,9	3,5	0,4	0,1
1994	30 939	8 650	12 902	8 124	1 091	146	26	28,0	41,7	26,2	3,5	0,5	0,1
1995	31 135	9 027	12 880	8 003	1 046	144	35	29,0	41,4	25,7	3,3	0,5	0,1
1996	33 113	9 675	13 690	8 504	1 056	154	34	29,2	41,3	25,7	3,2	0,5	0,1
1997	32 465	9 862	13 274	8 144	1 006	144	35	30,4	40,9	25,1	3,1	0,4	0,1
1998	32 363	10 727	12 607	7 802	994	183	50	33,1	39,0	24,1	3,1	0,6	0,1
1999	23 657	9 480	8 199	5 248	632	80	18	40,1	34,6	22,2	2,7	0,3	0,1
2000	29 704	10 637	11 084	7 015	813	127	28	35,8	37,3	23,6	2,8	0,4	0,1
2001	31 586	11 037	11 940	7 586	868	121	34	34,9	37,8	24,0	2,8	0,4	0,1
2002	31 758	11 346	11 756	7 667	833	122	34	35,7	37,0	24,2	2,6	0,4	0,1
2003	32 824	12 119	11 748	7 929	853	132	43	36,9	35,8	24,2	2,6	0,4	0,1
2004	33 060	12 255	11 802	7 993	855	126	29	37,0	35,7	24,2	2,6	0,4	0,1

Příloha č. 7

Rozvody podle věku a délky trvání manželství v roce 2004

Trvání manželství v letech <i>Duration of marriage, years</i>	Celkem <i>Total</i>	Věk <i>Age</i>													průměr <i>Average</i>	
		16-17	18-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74		75+
		Muži <i>Males</i>														
Celkem Total	33 060	-	5	641	4 163	6 803	6 432	5 365	4 260	2 993	1 494	585	191	81	47	40
0	184	-	4	36	54	43	14	14	9	5	2	2	-	1	-	32
1	1 099	-	1	161	401	239	111	73	44	31	21	11	1	4	1	33
2	1 477	-	-	176	570	343	153	97	62	35	30	6	3	-	2	32
3	1 625	-	-	146	625	438	180	111	50	31	26	13	2	2	1	33
4	1 634	-	-	68	618	501	168	116	65	61	24	11	-	1	1	33
5	1 659	-	-	43	573	534	231	122	73	36	27	11	3	5	1	34
6	1 620	-	-	10	478	579	266	121	76	57	19	11	1	1	1	35
7	1 454	-	-	1	328	550	266	122	81	64	29	6	6	-	1	36
8	1 358	-	-	-	248	605	249	107	69	49	16	12	2	1	-	36
9	1 305	-	-	-	162	564	299	123	59	56	24	11	4	2	1	36
10-14	6 994	-	-	-	106	2 298	2 630	979	446	285	148	60	28	10	4	38
15-19	5 439	-	-	-	-	109	1 788	2 135	766	355	180	67	25	8	6	43
20-24	3 609	-	-	-	-	-	77	1 208	1 574	516	151	47	18	12	6	47
25-29	2 127	-	-	-	-	-	-	37	866	934	191	66	21	10	2	51
30+	1 476	-	-	-	-	-	-	-	20	478	606	251	77	24	20	58
průměrná délka Average duration	13	-	1	3	5	8	12	16	19	22	24	25	26	23	27	x
		Ženy <i>Females</i>														
Celkem Total	33 060	-	23	1 648	6 309	7 587	6 012	4 732	3 238	2 092	956	318	97	35	13	37
0	184	-	8	59	51	31	11	16	3	4	-	-	1	-	-	29
1	1 099	-	10	325	380	165	82	66	31	20	14	4	2	-	-	30
2	1 477	-	4	424	588	217	82	63	48	37	11	2	-	-	1	30
3	1 625	-	1	369	770	249	106	50	39	25	12	3	-	1	-	29
4	1 634	-	-	234	770	351	114	70	44	33	11	3	3	1	-	31
5	1 659	-	-	171	799	367	149	70	55	26	17	3	1	-	1	31
6	1 620	-	-	56	771	450	165	82	42	32	18	2	2	-	-	32
7	1 454	-	-	8	648	450	166	78	43	33	19	7	2	-	-	33
8	1 358	-	-	2	573	500	143	58	33	23	19	4	1	2	-	33
9	1 305	-	-	-	434	539	156	80	40	30	18	7	1	-	-	34
10-14	6 994	-	-	-	525	3 779	1 557	560	254	172	93	37	11	6	-	36
15-19	5 439	-	-	-	-	489	2 915	1 276	424	202	85	31	15	1	1	40
20-24	3 609	-	-	-	-	-	366	2 057	806	248	91	30	4	6	1	44
25-29	2 127	-	-	-	-	-	-	206	1 264	518	100	32	6	1	-	49
30+	1 476	-	-	-	-	-	-	-	112	689	448	153	48	17	9	56
průměrná délka	13	-	1	3	6	10	14	18	21	24	25	27	28	29	36	x

Příloha č. 8

První sňatky podle věku ženicha a nevěsty (2001-2004)

Věk Age	2001		2002		2003		2004	
	ženich Groom	nevěsta Bride	ženich Groom	nevěsta Bride	ženich Groom	nevěsta Bride	ženich Groom	nevěsta Bride
Celkem Total	38 841	39 218	39 043	39 318	36 016	36 371	37 940	38 147
16	3	24	3	24	-	20	1	19
17	3	65	4	58	5	31	4	36
18	140	803	124	655	88	514	84	458
19	334	1 509	282	1 222	180	938	175	877
20	743	2 357	572	2 043	373	1 452	367	1 404
21	1 413	3 310	981	2 636	719	2 200	597	1 956
22	2 265	4 154	1 778	3 464	1 266	2 610	1 080	2 453
23	3 106	4 634	2 667	4 381	2 061	3 688	1 663	3 170
24	3 890	4 896	3 536	4 774	2 888	4 262	2 694	3 909
25-29	18 715	14 559	19 697	16 468	18 537	16 724	19 220	18 799
30-34	5 552	2 070	6 397	2 677	6 951	3 025	8 715	4 037
35-39	1 604	482	1 828	550	1 786	533	2 054	611
40-44	496	153	578	155	564	171	656	203
45-49	266	83	274	93	281	90	294	98
50-54	152	49	154	62	158	66	159	59
55+	159	70	168	56	159	47	177	58